

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Hodnotová orientace žáků na středních školách

Eva Myšáková

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Myšáková**
Osobní číslo: **H13276**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Hodnotová orientace žáků na středních školách**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat problémem hodnotové orientace žáků na středních školách. Práce bude členěna na dvě hlavní části a to teoretickou a praktickou. V teoretické části budou vymezeny základní pojmy související s hodnotovou orientací a morálkou. Cílem praktické části bude odhalit, pomocí kvantitativního přístupu, hodnotovou orientaci současných středoškoláků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BREZINKA, Wolfgang. Filozofické základy výchovy. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 213 s. ISBN 80-711-3169-5.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. 1. vyd. Praha: Votobia, 2004. 427 s. ISBN: 80-7220-195-6.

EYROVI, Linda a Richard a [z anglického originálu ... přeložil Ladislav DVOŘÁK]. Jak naučit děti hodnotám. Vyd. 3. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6203-995.

SAK, Petr. Promeny ceske mladeze: ceska mladez v pohledu sociologickych vyzkumu. Vyd. 1. Praha: Petrklc, 2000, 291 p. ISBN 80-722-9042-8.

VACEK, Pavel. Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-807-3673-864.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **28. května 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2016**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 8. října 2015

Prohlášení:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou, nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. června 2017

Eva Myšáková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D za odborné vedení, věnovaný čas a za cenné rady. Velké poděkování také patří vedení středních škol, které mi umožnilo provést výzkum a všem respondentům, kteří se na něm podíleli.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou hodnotové orientace žáků na středních školách. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy – hodnotová orientace, hodnoty a jejich druhy hodnot. Dále se práce zabývá postojem adolescentů k hodnotám a s tím souvisejícím tématem, hodnotovou výchovou. V praktické části se zabývám kvantitativním výzkumem, který byl proveden formou dotazník. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno na čtyřech středních odborných školách za účelem zjištění hodnotové orientace u adolescentů.

Klíčová slova

Hodnota, hodnotová orientace, adolescence

Annotation

The bachelor thesis deals with value orientation of high schools' students. Thesis is divided into theoretical and practical parts.

In theoretical part there are described three bare essentials – value orientation, values and value types. Thesis also deals with attitude of adolescents to values and with corresponding topic of value education. Practical part focuses on quantitative research in form of questionnaire. Four high schools with specializations have participated on questionnaire research in order to find out value orientation of adolescents.

Key words

Value, value orientation, adolescence

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Hodnoty a hodnotová orientace	10
1.1 Hodnoty	10
1.2 Funkce hodnot	13
1.3 Hodnotová orientace	14
1.4 Klasifikace hodnot	16
1.5 Hodnocení jako nástroj k získání hodnot	19
1.6 Postoje ve vztahu k hodnotám	19
2 Adolescence	21
2.1 Socializace	22
2.2 Rozdíly v pohlaví	23
2.3 Morálka u adolescentů	23
3 Výchova k hodnotám	26
4 Výzkumy hodnot v České republice	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 Metodologie výzkumného šetření	30
5.1 Cíle výzkumu	30
5.2 Výzkumné otázky	30
5.3 Stanovení hypotéz	31
5.4 Charakteristika výzkumného souboru	32
5.5 Metoda sběru dat	32
5.6 Realizace výzkumu	32
5.7 Výsledky a interpretace výzkumu	33
5.8 Verifikace hypotéz	44
5.9 Závěr výzkumu	50
6 Závěr	53
Bibliografie	54
Internetové zdroje	55
Seznam grafů a tabulek	56
Přílohy	57

Úvod

Téma mé bakalářské práce je Hodnotová orientace žáků na středních školách. Toto téma je v centru pozornosti mnohých sociologických, pedagogických či antropologických výzkumů už řadu let. Ani laické společnosti není lhostejný život mládeže. Mnozí lidé jsou k dnešní mladé generaci skeptičtí a nevědí, co od ní očekávat. Často je to způsobeno tím, že mladší generace, na rozdíl od starší, má úplně jiný pohled na svět, a to může následně vést k vzájemnému nepochopení. Proto jsem si vybrala téma hodnotové orientace zaměřené na adolescenty, abych blíže osvětlila hodnotové preference mladistvých a tím i trochu přiblížila tuto věkovou kategorii.

Hodnoty zauímají důležité místo jak v životě jednotlivce, tak i v celé společnosti. U dospívajícího člověka se hodnotový systém utváří v těžkých podmínkách, jelikož prochází složitou životní etapou. Je to období kdy jedinec hledá sám sebe a tvoří si svůj vlastní pohled na svět. Na jedince působí mnoho vlivů, mezi kterými je nejdůležitější rodina a její výchova. Výchova je důležitý determinant v dospívání mladého člověka a má vliv na jeho budoucí život. Mezi vlivy, které na adolescenta působí, je i prostředí, kde vyrůstá, výchovné zařízení, jaký má okruh kamarádů a mnoho dalších. Všechny tyto jevy jsou důležité složky při formování osobnosti a hodnotových preferencích. Mladí lidé v tomto období bojují za svoji samostatnost a chtějí si utvořit svůj vlastní hodnotový systém, který je nezávislý na hodnotovém systému rodičů, avšak díky výchově se tento systém většinou příliš od rodičů neliší. Měli bychom si tedy uvědomit, že na mládeži závisí budoucnost a vývoj naší společnosti.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bude popsána problematika týkající se hodnotové orientace. V této části blíže popíšu pojmy jako hodnoty a jejich rozdělení a také funkci hodnot. Okrajově přiblížím hodnocení a postoje. Tyto pojmy jsou ve vztahu k hodnotám důležité a je třeba jim věnovat pozornost. Dále vymezím vývojové období adolescence a blíže přiblížím tuto věkovou kategorii i z pohledu vývoje hodnot. V souvislosti s adolescencí také popíšu pojmy, které jsou důležité v období dospívání, a to je o socializace a morálka. Také budu věnovat pozornost několika výzkumům hodnotové preference u mládeže, které byly provedeny v České

republice. Blíže se zaměřím na výzkum P. Saka, který je významnou postavou sociologických výzkumů na toto téma.

Praktická část bude zpracována pomocí kvantitativního šetření formou dotazníku. Dotazník bude rozdán na čtyřech středních školách v Hradci Králové, a to na Střední zdravotnické škole, Střední škole aplikované kybernetiky, Střední průmyslové škole stavební a Středním odborném učilišti. Následně bude probíhat vyhodnocení pomocí grafů a tabulek. Cílem je zjistit, jaký je hodnotový žebříček dnešních středoškoláků a jestli se tento žebříček bude lišit v rámci jednotlivých typů škol a v závislosti na věku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Hodnoty a hodnotová orientace

Slovo hodnota patří k velmi často užívaným pojmům, jak v běžném životě, tak i v mnoha vědních disciplínách. V hovorové mluvě bývá hodnota nejčastěji chápána jako synonymum ke slovům „významné“ či „důležité“. Každý si pod tímto pojmem představuje něco jiného, je to ovlivněno danou kulturou, životním stylem, tradicemi, rodinou, přáteli a mnoha dalšími faktory. Velice důležitý faktor, který ovlivňuje hodnotovou orientaci, je věk, kdy, v průběhu dospívání bývá změna hodnot nejrazantnější a nejvýznamnější.

Pohled na hodnoty je velmi subjektivní, pro každého jedince je důležité něco jiného, avšak hodnoty jako takové jsou jedním z rozhodujících zdrojů toho, jak pohlížíme na svět. Hodnoty se mění v průběhu celého života a člověk si v průběhu dospívání a zrání vytváří svůj systém hodnot. Pod hodnotou si také můžeme představit jakýsi cíl, za kterým si jdeme a kterého chceme dosáhnout (Sak, 2000).

1.1 Hodnoty

Hodnoty nelze jednoduše a zcela přesně vysvětlit, je možno zachytit z různých hledisek to, jaké obsahy hodnoty mohou mít a v jakém kontextu se vyskytují a jaké důsledky mají hodnoty jak pro jedince, tak i pro společnost. Jednoduše řečeno, pojmem hodnoty máme

na mysli něco, co je pro nás důležité, potřebné, užitečné a k našemu životu tedy nezbytné. Je to něco, čeho si vážíme, obdivujeme, milujeme, co nám je drahé a blízké našemu srdci (Kučerová, 1996).

Pro každého je nejvyšší hodnota něco jiného, někdo vyznává domov, rodinu, jiní zase naopak kariéru, majetek, společenské postavení, moc či pracovitost a čestnost. Můžeme to vysvětlit i na obyčejném suvenýru, který jsme si například přivezli z cest a má pro nás vysokou osobní hodnotu, protože se k němu váže mnoho vzpomínek, naopak pro někoho jiného to může být jen obyčejný kus věci. Hodnoty jsou tedy u člověka velice individuální a rozmanité. V mládí jsou naše hodnoty formovány především rodinou a blízkými přáteli, jaké

hodnoty vidíme u rodičů, ty si často přivlastňujeme. V průběhu adolescence často nastává změna, kdy si samy utváříme svoje hodnoty a tedy i svůj vlastní pohled na svět.

V publikacích, které se zaměřují na tuto problematiku, můžeme nalézt mnoho definic, které si jsou podobné. Ale která je ta nejlepší? Která definice vystihuje nejlépe hodnotu? To je těžké určit, proto jsem jich zde několik vybrala.

Například Velehradský (1978) definoval hodnotu takto: „*V hovorové mluvě bývá hodnota nejčastěji chápána jako synonymum pojmů cena, význam, důležitost (například cena nebo hodnota drahokamu, význam nebo hodnota materiálního zabezpečení, důležitost nebo hodnota předávané zprávy apod.). Dost často bývá tento termín také používán při souhrnném označování morálního a charakterového profilu člověka (například žádoucí hodnota člověka)*“ (Velehradský, 1978, s. 22).

Cakirpaloglu (2004) se zmiňuje, že řada autorů ve vztahu k hodnotám zdůrazňuje žádoucnost jako nejvýznamnější atribut hodnoty, např. uvádí definici Sheibeho (in Cakirpaloglu 2004, s. 354): „*Hodnotové úsudky se vztahují na to, co se přeje, co se považuje za nejlepší, co se miluje, to, co je potřeba konat. Hodnoty sugerují přání činnosti, cíle, vášně, valence nebo morálka*“. Cakirpaloglu (2004) dále uvádí, že některé definice zdůrazňují subjektivnost

a žádoucnost hodnot, další zdůrazňují praktický význam hodnot. Jeden z českých autorů Janoušek (in Hudeček, 1986, s. 45), zabývající se touto problematikou, označil hodnoty jako „*přírodní a společenské produkty hmotné či duchovní povahy, které slouží k uchování a rozvoji základních vztahů mezi člověkem a společností, člověkem a přírodou, k uchování a rozvoji samého lidského lidstva*“. Kučerová (1996) ve své knize popsala hodnoty stručně a podle mého názoru velmi výstižně. Říká, že pod tímto pojmem si můžeme představit vše, co nám přináší uspokojení a naplnění našich potřeb a zájmů a v užším slova smyslu to je naplnění základních kulturních kategorií, které odpovídají našim normám a ideálům, zvláště pak těm sociálním, mravním a estetickým.

Pokud bychom chtěli hodnoty vymezit, bývají tato dělení většinou velmi různorodá. Prudký se ve své publikaci *Inventura hodnot* obrací na obecné vymezení konceptů hodnot od Dorotíkové (in Prudký, 2009, s. 25-27). Hodnoty vymezuje následovně:

1. Hodnoty jako zvláštní vlastnosti skutečnosti

Hodnoty nejsou dílem člověka, existují objektivně, avšak prožíváme je subjektivně. *„Hodnota může být prožívána různými subjekty nestejně nebo může představovat nižší či naopak vyšší hodnotu.“*

2. Hodnoty jako produkt subjektivního vztahu ke skutečnosti

Hodnoty tvoří a objevuje sám člověk a také určuje, co jsou hodnoty. *„Hodnota je specifickým vztahem mezi člověkem a věcmi, jejímž základem je postoj přízně či nepřízně, touhy nebo odmítnutí, lásky nebo nenávisti.“*

3. Hodnoty jako produkty náboženství

Tyto hodnoty mají velmi dlouhou tradici. Jejich přijetí je chápáno jako spása člověka a smysl celého lidského pokolení. *„Prolnutí hodnot a norem v tradici například desatera představuje velmi silný zdroj řádu, nejen historicky, ale i v současné podobě kultury a civilizace.“*

4. Hodnoty jako součást biologických dispozic člověka

Toto pojetí je chápáno tak, že zdrojem hodnot jsou pudy. *„Emocionální a volní složky vědomí, to vše vyvěrá z pudů a stává se zdrojem aktivit a následně se pomocí naplňování pudů tvoří hodnoty.“*

5. Hodnoty jako nástroj a výsledek skupinové kontroly

Chování jedince určuje skupina a musí odpovídat zájmům dané skupiny. Pokud jedinec je prospěšný skupině, přináší mu sociální odměnu, pokud však ne, následuje sankce. *„Při osvojování etických norem se tak člověk učí, že určité chování je špatné a že nepřináší požadované hodnoty.“*

Všechna tato rozdělení mají společné to, že ukazují hodnoty jako nedílnou součást celé společnosti, jednotlivce a kultury. A to i díky tomu, že se jedná o součást utváření řádu, který je nezbytný k fungování společnosti (Prudký, 2009).

Touto problematikou se zabývá mnoho vědních disciplín, jako je psychologie, sociologie, estetika, filozofie, pedagogika a také věda o hodnotách, axiologie. Z psychologických disciplín se hodnotami zabývá sociální psychologie a psychologie osobnosti.

1.2 Funkce hodnot

Jak jsem se již zmínila, hodnoty jsou pro společnost nepostradatelné, a to jak hodnoty osobní tak společenské. Cakirpaloglu (2004) uvádí ve své publikaci rozdělení individuálních hodnot podle McGuire (in Cakirpaloglu, 2004).

1. *Funkce adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky*

Většinu hodnot v této skupině člověk získává v průběhu socializace, nebo je získává vlastní zkušeností. Tyto hodnoty člověk používá jako kritéria v nových situacích.

2. *Funkce překonávání vlastní existence*

Tato funkce má význam pro cíle a stavy v nejvyšším stupni žádoucnosti.

Sociální význam můžeme také rozdělit podle následujících funkcí:

1. *Funkce sociální integrace*

Tato funkce působí v oblasti sociálního života a udržuje chod skupin a celé společnosti. Mezi integrační funkce patří sociální kontrola a sociální prevence deviantního chování, atd.

2. *Funkce sociální racionalizace*

Funkce slouží k ospravedlnění společenských zájmů pomocí nejširší společenské podpory pro určitý obsah nebo cíl. Racionalizace přeměňuje dílčí zájmy jednotlivých skupin na hodnotový obsah, který je přijatelný pro největší procento lidí v dané skupině. Takto vznikají společenské hodnoty. Autor v souvislosti s touto problematikou zmiňuje, že určitá míra společenského nebo ideologického nesouladu je považováno za nedílnou součást vývoje celé společnosti.

Libor Prudký (2009) ve své publikaci uvedl, že poznání funkcí hodnot je nezbytné pro pochopení samotných hodnot a proto ve své knize uvedl několik rozdělení.

- Funkce hodnot jako stavebních kamenů kultury
- Funkce hodnot jako součástí utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů
- Funkce hodnot jako jednoho z definičních znaků osobnosti
- Hodnoty jako zdroj motivace a chování

- Hodnoty jako součástí identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo institucí
- Hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- Hodnoty jako zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti
- Hodnoty jako atribut morálky
- Hodnoty jako základy politických filozofií a ideologií

1.3 Hodnotová orientace

Hodnotovou orientaci neboli hodnotový systém, můžeme specifikovat jako systém hodnot, který je uspořádán hierarchicky podle hodnot, které jsou pro člověka důležité, které preferuje, a kterého ho motivují.

Hodnotová orientace je výsledkem působením mnoha faktorů. Především vlivem vzdělávacího a výchovného působení rodiny a dalších institucí, sebevýchovného působení, objektivních, materiálních a společenských podmínek práce. Promítá se do ní i vliv životních zkušeností a to, do jaké vrstvy či sociální skupiny člověk patří. Důležité jsou i vzory a autority, ke kterým jedinec vzhlíží a kterých si váží. Hodnotovou orientaci si tedy do jisté míry vytváří jedinec sám, ale i tak mají podstatně veliký vliv hodnoty, které jsou uznávané společností. Z toho vyplývá, že následkem různých působení, jak vnějších tak i vnitřních, se hodnotová orientace v průběhu života mění (Velehradský, 1978).

Hodnotový systém dospívajícího člověka se utváří ve složitých podmínkách. U dospívajícího, na rozdíl od dospělého, probíhá vše vlivem socializace a sociálního zrání. Také Sak a Saková (2004) ve své publikaci zdůraznili, že na jedince nemá vliv pouze jedna hodnota, ale vždy strukturovaný systém hodnot. Každá hodnota je v hodnotovém systému spjata

s dalšími hodnotami. Sak to vysvětluje na příkladu lásky, kdy se chování jednotlivce bude odvíjet jinak při reprodukčních hodnotách, jako jsou rodina a děti, a jiné hodnoty bude člověk vyznávat při preferenci hédonistických hodnot. *„Vliv hodnotového systému je modifikován ostatními složkami osobnosti a společenskými podmínkami, za jejichž působení je hodnota naplňována. Realizovat určitou hodnotu znamená mít také potřebné dovednosti, schopnosti, kompetence“* (Sak, Saková, 2004, s. 9).

Je také důležité vymežit, že termíny hodnota a hodnotová orientace není totéž. Hodnotová orientace spíše doplňuje pojem hodnota a může být použita jako prostředník ke zkoumání hodnot. Hudeček (1986) vymežil hodnotovou orientaci do následujících bodů.

- Hodnotová orientace charakterizuje zaměřenost a obsah sociální aktivity osobnosti. Souvisí s procesem utváření motivace.

- Hodnotová orientace se zkoumá jako výsledek sociálního chování osobnosti a realizace individuálního a společenského hodnotového systému.

- V hodnotové orientaci se projevují individuální odlišnosti, vyplývající ze specifických zvláštností subjektů jako je věk, pohlaví, sociální příslušnost, úroveň psychické a sociální zralosti, atd.

- Hodnotová orientace umožňuje pochopit, jak se dané jevy a hodnoty odrážejí u konkrétního člověka. Jak se jedinec dokáže orientovat v hodnotovém systému a kterým směrem hodnoty ovlivňují lidské chování.

- Hodnotová orientace jako činitel motivační sféry osobnosti je spjata s dalšími motivačními činiteli, především s potřebami, zájmy, životními plány a cíli.

Sak (2000) na základě svého výzkumu uspořádal hodnotovou orientaci do několika kategorií podle preferencí jednotlivých hodnot u mladé generace.

1. Egoisticko-materialistická

Nejsilnější hodnoty této kategorie jsou majetek, společenská prestiž, plat, úspěch v zaměstnání. Tito lidé se chtějí prosadit za každou cenu, ale už nejsou ochotni pro druhé lidi nic přinést.

2. Profesně-rozvojová

Nositelé této hodnotové orientace mají silné hodnoty vzdělání, poznávání, zajímavá práce nebo seberozvoj. Mají také tvořivý a aktivní přístup k životu a je pro ně velice důležitý rozvoj vlastní osobnosti v práci i v privátní sféře.

3. Reprodukční

Lidé s reprodukční hodnotovou orientací mají zájem o lidský druh a jeho rozmnožování, o rodinu a vytváření podmínek pro růst dítěte a jeho socializace. Typické jsou hodnoty rodina, životní partner, láska a děti.

4. Globální

Vyjadřuje zájem celého lidského rodu. Typické hodnoty jsou mír a životní prostředí.

5. Liberální

Zde nejsilnější hodnotou je svoboda, která vyjadřuje podstatu této hodnotové orientace. Dalšími hodnotami jsou soukromé podnikání, které však není prováděno za účelem majetku a příjmů, ale převažuje opět vliv svobody. V neposlední řadě je v této kategorii důležitá demokracie.

6. Sociální

Pro tuto orientaci jsou hlavní hodnoty politická angažovanost, veřejně prospěšná práce, společenská prestiž a být užitečný druhým lidem. Tato orientace je velmi důležitá právě u adolescentů, kteří v tomto věku hledají svoji identitu pomocí druhých lidí. Sociální hodnotová orientace člověka směřuje k sociální integraci.

7. Hédonistická

Preferované hodnoty jsou přátelství, láska, zájmy a koníčky. Součástí jsou i mezilidské vztahy, které však jedince nesvazují a není od nich vyžadována odpovědnost.

1.4 Klasifikace hodnot

Třídění hodnot je velice problematické, jelikož v nejrůznějších publikacích se můžeme setkat s různým dělením. Nejjednodušeji bychom mohli hodnoty rozdělit na pozitivní, které vyvolávají kladné emocionální zážitky, a naopak negativní, které vyvolávají nepříjemné emocionální zážitky. Občas bývá uvedeno i třetí rozdělení, neutrální. Kdy k určitému předmětu či činnosti nemáme přiřazenou kladnou ani zápornou hodnotu. Scheler (in Kučerová, 1996) roztřídil hodnoty kromě hodnot příjemných a nepříjemných i o hodnoty biologické, duchovní a svatosti.

Kant (in Kučerová, 1996) hodnoty rozdělil trojím základním způsobem. Co se líbí smyslům, má hodnotu jako něco příjemného, to co se líbí pomocí rozmyslu, má hodnotu užitečnou a to co budí slast má hodnotu něčeho účelného a krásného.

Kučerová popsala ve své publikaci, že „*Lidské hodnoty vznikají v dimenzích, v nichž si člověk osvojuje svět. Jsou průřezem jeho potřeb vitálních a civilizačních i kulturních*“ (Kučerová, 1996, s. 72).

Následně Kučerová (1996) podle dimenzí člověka rozdělila hodnoty do následujících kategorií:

1. Přírodní

Jsou rozděleny na hodnoty vitální, životní a sociální. Mezi vitální a životní patří hodnoty zdraví, zdatnosti, tělesného blaha a uspokojení smyslů. Tyto hodnoty pociťujeme nejintenzivněji, jelikož život pro nás má nejvyšší hodnotu. Bez života bychom nemohli realizovat všechny ostatní hodnoty. Tyto hodnoty jsou výsledkem tendence udržet, prosadit a rozvinout život. Sociální hodnoty vyplývají ze vztahu člověka k druhým a k sobě samému. Člověk má potřebu komunikovat s druhými lidmi, být uznáván, oceňován, touží milovat a být milován. Mezi nejvíce žádané hodnoty tedy patří především mezilidské vztahy a city.

2. Civilizační

Jsou podmínkou a výsledkem správného působení společnosti, nejrůznějších skupin a komunikace jako je řeč, písmo a nejrůznější prostředky pro šíření informací. Civilizační hodnoty zbavují člověka závislosti na přírodě a tím se utvářejí materiální hodnoty.

3. Duchovních

Mezi tyto hodnoty patří potřeba hledat podstatu a smysl života, pravdu krásu, svobodnou a uvědomělou lidskost. Duchovní hodnoty se rodí v oblastech jako morálka, sebereflexe, náboženství a světový a životní názor. Patří sem také plnost života, citové bohatství, tvořivá práce, intelektuální rozvoj, vzdělanost a potřeba uvědomělého řádu života. Tyto všechny hodnoty dávají smysl našemu životu.

Z psychologického hlediska je neznámější Morrisovo (in Dobrovolská, 1981) dělení. Hodnoty rozdělil na operativní, konceptualizované a objektivní. Operativní hodnoty jsou vysvětleny jako organismus, který preferuje určité konkrétní objekty před jinými. Konceptualizované, souvisejí s vědomím, symbolizovaným objektem a s cíli, které chceme dosáhnout. Jako poslední jsou objektivní hodnoty, které se objevují v konkrétním chování.

Tugarinov (in Dobrovolská, 1981) rozdělil hodnoty v souvislosti s výchovou mladé generace na společenské a osobní. Společenské hodnoty jsou utvořeny společností se

základním významem pro každého člověka, který pozitivně ovlivňuje osobní hodnotový systém. Mezi osobní hodnoty patří i individuální životní hodnoty, které jsou přeměněny kulturou k materiálně technickým a sociálně politickým prostředím.

Spranger (in Říčan 2007) uvádí, že osobnost jako celek můžeme charakterizovat na základě toho, ke kterému z typů hodnotové orientace směřuje a vymezil následující typy:

1. Teoretický typ

Tento typ je zaměřen na hledání pravdy a k uvažování a ke kritice bývá racionální.

2. Ekonomický typ

Měří všechno užitečností a praktičností. Je zaměřen především na majetek k jeho prosperitě a rozšiřování.

3. Estetický typ

Nejvyšší hodnota pro tento typ je harmonie, která jedince směřuje k individualismu a soběstačnosti.

4. Sociální typ

Charakteristika sociálního typu je nesobeckost a altruismus, pro kterého je láska na prvním místě.

5. Politický typ

Pro tento typ člověka je nejdůležitější moc, která souvisí s dokazováním si, že je nejlepší a s ovládním druhých lidí.

6. Náboženský typ

Pro lidi náboženského typu je nejvyšší hodnota v jednotě. Je zaměřen k absolutním hodnotám a hledá mystickou a náboženskou zkušenost.

Říčan (2007) k tomuto rozdělení přiřadil ještě dva další typy – technický a sportovně-kulturní typ. Podobné rozdělení jako Spranger podle typů člověka vymezil i Smékal (in Říčan 2007), který jej rozdělil na člověka teoretického, estetického, ekonomického, sociálního, mocenského a náboženského.

1.5 Hodnocení jako nástroj k získání hodnot

Hodnocení je dílčí pojem, s kterým je nutno se seznámit. Pomocí hodnocení vybíráme, co je pro nás správné, přijatelné, morální a etické, a odhalujeme roli hodnot v životě

a ve společnosti. Pomocí hodnocení vnímáme okolní svět, věci, události a činy a následně těmto věcem udáváme určitou hodnotu a poté si tvoříme postoje. Můžeme říct, že hodnocení je určitá forma vztahu člověka ke skutečnosti (Velehradský, 1978). Stručně tuto problematiku definovala Kučerová (1996, s. 61): *„Hodnocení je přiřítání nebo upírání hodnoty, účelu, významu, cennosti, nějakému jevu, jeho uvedením do vztahu k lidským potřebám a zájmům.“*

Hudeček (1986, s. 53) ve své publikaci rozlišuje tři kategorie hodnocení:

1. Fyziologicky a psychologicky podmíněné hodnocení společenských předmětů a jevů, které si člověk na počátku svého vývoje osvojil. Hlavní roli hrají především postoje, negativní i pozitivní, které jsou ovlivněny city.
2. Hodnocení společenských jevů a předmětů, které si jedinec teprve osvojuje. Jsou to většinou nové společenské hodnoty a subjektivně pociťované hodnoty, které dříve chyběly.
3. Hodnocení společenských jevů a předmětů, které jsou úplně nové, které jsou vytvořeny jinými subjekty, či si je jedinec sám utváří.

1.6 Postoje ve vztahu k hodnotám

Postoje mají k hodnotám a hodnotovým orientacím velmi blízko. Nakonečný (2009) chápe postoj jako vztah k nějaké hodnotě či způsobu nějakého hodnocení. Vysvětluje to na tom, že pokud máme nějaký postoj k objektu, tak automaticky ten objekt hodnotíme. Postoje tedy vyjadřují vztah k hodnotám a předpokládá se orientace mezi těmito hodnotami, která je založena na předešlé zkušenosti.

Hudeček (1986) chápe postoje ve vztahu k hodnotám jako relativně stálé tendence reagování na objekty dřívější zkušenosti. *„Tyto tendence a připravenost jedince či skupiny určitým způsobem reagovat mají relativně motivační charakter. Jsou považovány*

za predispozice chování, zformované sociálními vlivy. Při jejich vzniku a dalším utváření se uplatňují principy a způsoby sociálního učení.“ (Hudeček, 1986, s. 50) Nevyhraněné postoje se mění snáze a to působením různých životních zkušeností. Naopak významné postoje, které jsou pevně vyhrazené a stabilizované, se obvykle nemění. A pokud ano, bývá to způsobeno životní krizí, psychickým otřesem, apod. S pokusem o změnu postojů se však setkáváme

i v běžném životě. Příkladem může být působení masmédií, která nám prezentují různé úvahy a názory. Dalším příkladem je propaganda politických stran, církve, sekt atd. Častější bývá změna intenzita u daného postoje, kdy může zesílit nebo zeslabit např. vůči nějaké politické straně (Nakonečný, 2009).

Postoje mohou být i velmi elementární. Mohou se týkat předmětů, které mají malý význam jako například názor spolupracovníka. Nebo jsou obecnější a to jsou postoje k rodině nebo k pracovnímu kolektivu. Nejobecnější postoje určují životní styl a orientaci člověka. Tyto postoje nazýváme hodnotami nebo hodnotovými orientacemi. Ke každé hodnotě se může utvářet více postojů (Říčan, 2008).

2 Adolescence

Moje práce se zaměřuje na žáky středních škol, proto je nezbytné vymezit toto období a blíže ho přiblížit. Období dospívání je ohraničeno od 11 let a končí dosažením dospělosti

ve 20 letech. Vágnerová (2001) dělí toto období na pubescenci, která vrcholí patnáctým rokem, a adolescenci, která je přibližně od 15 do 20 let. Toto období nebývá pro jedince úplně jednoduché, jelikož prochází mnoha procesy dospívání, růstu, zrání, socializace, osamostatňování, formování, atd. V tomto období už není tak zjevné tělesné dospívání, ale pozornost je spíše zaměřena na vývoj vlastní identity. V adolescenci se vyskytují i zásadní mezníky, ukončení povinné školní docházky a následné dovršení přípravného profesního období nebo pokračování ve studiu. Mimo jiné dochází i k navršení plnoletosti a obvykle prvnímu pohlavnímu styku.

V pozdní dospělosti, tedy v období, kdy dosahuje adolescent plnoletosti, dochází k ustálení vztahů s rodiči a omezuje se vázanost na rodiče. Jedinec pokračuje v úsilí o nezávislost na rodičích a buduje svoji vlastní cestu, své názory, způsob života, atd. Tato fáze je také důležitá pro rozvoj vlastní identity. To se projevuje větší snahou o sebepoznání a na základně vrstevnických skupin také o své sebe-vymezení. Dospívání a zvýšená potřeba být sám sebou mohou mít jistá zdravotní a sociální rizika (Vágnerová, 2001).

Macek (1999) uvádí, že hlavní předpoklad pro rizikové chování je rodina. Jako hlavní prevenci rizikového chování uvádí, pozitivní emoční vztahy v rodině a otevřený přístup, komunikace k rodičům. Důležité je však i celkové začlenění rodiny a jejich celkový životní styl.

V průběhu adolescence dochází především k postupnému vyhraňování a stabilizaci povahových vlastností. Je patrné, že jedinci se nacházejí na pomezí dětství a dospělosti, už nejsou dětmi, ani dospělými. Jedinec už nechce být dítětem, ale k dospělosti má rozporuplné pocity. Na jedné straně by chtěli mít přednosti dospělého, ale na druhé straně mají strach z odpovědnosti a jednotvárnosti či usedlosti života dospělého. Proto je typické pro toto období, že jedinec hledá sám sebe, utváří a stabilizuje svoji osobnost. *„S charakterovými vlastnostmi se formují i hodnotové orientace a celé systémy hodnot, které se výrazně liší od*

prostého napodobování a přejímání až k složitějším procesům transformace a zvnitřňování“
(Taxová, 1985, s. 61).

System hodnot a jejich význam je předurčen společností. Určuje, co je pro danou společnost cenné, důležité a prospěšné nejen v současnosti ale i v budoucnosti. Společenský systém obsahuje mnoho okruhů jako např. Ideologický, politický, estetický, kulturní, biologický, atd. Mladí lidé se s hodnotami setkávají v podobě společenského očekávání a požadavků, ale setkávají se s nimi u různých skupin lidí, s kterými jedinec přichází do kontaktu. Aby si jedinec vytvořil hodnotový vztah k dané věci nebo jevu, musí danou hodnotu rozpoznat a přijmout ji pocitově i rozumově. Tento proces prochází různou intenzitou poznání a prožitků. Nejprve jedinec danou hodnotu rozpozná, nejčastěji ji převezme z okolí (od rodiny), poté si jedinec k hodnotě udělá buď kladný, nebo záporný citový vztah a racionálně je zpracuje. Následně vzniká přesvědčení o platnosti hodnoty a vložení do systému, který vede k jednání a motivuje k úsilí a k dosažení cílů. Výzkum hodnotových orientací, který uvádí Taxová (1987) ve své publikaci, ukázal u středoškoláků, deset nejčastějších hodnot v následujícím pořadí: spokojené manželství, uplatnění a úspěch v práci, kde byly zaznamenány paralelně i hodnoty obliba a úcta u spolupracovníků dále vysokoškolské vzdělání, zajímavá práce, zdraví, přátelství, láska, rodina a domov, uvědomění si kladných a záporných stránek života a poctivě vykonávání práce (Taxová, 1987).

2.1 Socializace

V souvislosti s hodnotami se často hovoří o socializaci. Je to proces začleňování jedince do společnosti, který probíhá vzájemným působením mezi jedinci, skupinou či celou společností a kulturou. Socializace zahrnuje osvojování si lidských forem chování, základní etické a právní normy uznávané společností, osvojení jazyka, velkého množství poznatků a hodnot společnosti. Socializace začíná v rodině, která má na jedince spolu s výchovnými institucemi veliký vliv. Proces socializace trvá celý život a člověk tím získává vztah nejen k ostatním lidem, ale i k sobě samému (Čáp, Mareš, 2005).

Adolescence je období, kdy jedinec přechází do dospělosti. Vágnerová (2001, s. 274) uvedla ve své publikaci specifické rysy socializace, týkající se tohoto období: *„Jedinec je čím dál tím víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává odpovídající chování.“*

Autorka tím chtěla naznačit, že v tomto období se mění sociální role a s tím spojené společenské požadavky. Dospívající se dostává do nového sociálního prostředí, kterému se musí přizpůsobit a naučit se žít podle nových pravidel.

2.2 Rozdíly v pohlaví

Na světě neexistuje žádná společenská skupina či etnikum, které by nevytvářelo určitý rozdíl mezi ženskou a mužskou rolí. Podle pohlaví je také přizpůsobena odlišná výchova, což znamená, že chlapci jsou vystavováni jiným socializačním vlivům než dívky (Janošová, 2008).

Dívky na rozdíl od chlapců dozrávají biologicky a psychicky rychleji. Mají větší potřebu citového vztahu a na konci adolescence se může objevovat i touha po dítěti. Vágnerová (2001) zdůrazňuje, že adolescentní dívky se definují více prostřednictvím vztahů k lidem a méně pomocí vlastností, které charakterizují vlastní identitu. Proto svou identitu dívky naplňují spíše kooperací než soupeřením. Oproti tomu chlapci upřednostňují soupeření, výkon a dosaženou sociální pozici. Autorka se domnívá, že společnost na dívky klade větší nároky z toho důvodu, že se od nich očekává, že budou uchovávat obecně uznávané hodnoty a normy pro další generaci.

2.3 Morálka u adolescentů

Pokud mluvíme o hodnotách, souvisí s nimi i morálka a mravní výchova, která spoluvytváří hodnoty a směřuje jedince v životě určitým směrem. Morálka sama o sobě se těžko popisuje, proto Fitchem (in Fontana, 2014) rozdělil morálku na stránku subjektivní a objektivní. Kdy subjektivní stránkou máme na mysli zásady, které vnitřně zastáváme, a stránku objektivní máme na mysli postoje, které jsou obecně známé v kulturní skupině, ke které jedinec patří. Druhá složka je zkoumána o něco podrobněji. Morální chování, které je kladně hodnoceno danou skupinou, může či nemusí být vymezeno pravidly či zákony. Přesto jsou členy skupiny vnímána jako závazná norma chování. Morální normy mohou být odvozeny z náboženských, filozofických či politických učeních. Tyto normy v historii ovlivňovaly vývoj dané kulturní společnosti (Fontana, 2014).

„Adolescent je v morálce absolutista“ (Říčan, 2004, s. 211). Chápe, že co je správné a obecně prospěšné, se může stát nejvyšší normou a hlavním osobním zájmem, kterému člověk podřídí svůj život. Mravní vývoj má však i svá úskalí, kdy adolescent zjistí, že nemůže naplnit své ideály, a tak většinou zvolí bezohlednou cestu s cílem uspět. Další úskalí se nachází v morálním usuzování, kdy si jedinec své problematické chování může ospravedlňovat například tím, že jde o menší zlo, nebo si nalže, že jde o ušlechtilé motivy. Říčan (2004) zdůrazňuje, že mnoho lidí zůstává na primitivním mravním vývoji, což brzdí jejich celkový růst osobnosti. Tito lidé mohou chápat mravní principy, avšak když mají jednat, selžou a projeví se jako malé děti. Autor vidí východisko ve výchově, kdy není zcela účinné jen poučování a řečnické zdůrazňování, ale je třeba, aby adolescent byl v kontaktu s někým, pro koho jsou mravní otázky aktuální a vidí v tématech jako je dobro a zlo důležité životní téma.

Podle Kohlberga (in Fontana, 2014) rozlišujeme několik stádií morálního vývoje:

1. *Prekonvenční morálka* (věk přibližně 2-7 let)

- Orientace na trest a poslušnost: děti v tomto věku nemají ještě smysl pro morálku, ale může být tvarována prostým zpevněním jako trestáním.
- Pragmatická morálka: pro dítě je správný čin pouze takový, který se mu vyplatí.

2. *Konvenční morálka* (věk přibližně 7-11 let)

- Orientace na souhlas ostatních: děti si osvojují pojetí hodného dítěte a to tím, že plní požadavky starší generace, žijí tak, aby to odpovídalo očekávání blízkých osob.
- Orientace na právo a pořádek: dítě se učí řídit morálními zásady a plnit povinnosti nejen pro svůj osobní zisk, ale už si začínají vytvářet smysl pro povinnost vůči autoritě.

3. *Postkonvenční morálka* (dosáhne pouze část dospělé populace)

- Orientace na zákonné chování a sociální úmluvy: v tomto období už nad smyslem pro povinnost převládá smysl pro spravedlnost a zákonnost. Člověk by si měl být vědom, že lidé zastávají různé hodnoty a postoje, a měl by je umět respektovat.

- Orientace na všeobecně platné etické problémy: morální zásady jsou v tomto období spojovány v celek a jedinec dokáže nahlížet i za úroveň povrchní spravedlnosti a oprávněnosti. Člověk by se měl řídit podle svých zvolených morálních principů, měl by umět respektovat hodnoty lidského života, důstojnost, vyjadřovat vlastní názory, mít vlastní víru, přesvědčení, apod.

Vždy, když se vyskytnou nějaké morální problémy, jako například krádeže ve škole nebo podvádění, měli bychom hledat vždy příčinu jednání. Například děti ze sociálně slabších rodin si krádežemi vynahrazují hmotné nedostatky ve svém životě. Právě děti ze sociálně slabších vrstev jsou často vystavovány neustálým svodům televizních reklamy, či zboží, které vidí v obchodech. Jelikož tyto pro ně žádoucí věci jim jejich sociální postavení neumožní a není jim od rodičů poskytnuta morální výchova, mohou děti často propadnout svodům a myšlenku proměnit v čin. Naopak děti z bohatších vrstev krádež berou jako vzrušení. Tím autor chtěl naznačit, že u každého morálního přestupku by se primárně měl řešit motiv a poté dát dítěti patřičně najevo, že jeho čin byl špatný a odvodit od toho i následky (Fontana, 2014).

3 Výchova k hodnotám

Výchova k hodnotám patří neoddelitelně k procesu dospívání. Už od svého narození člověk žije v určitých sociálních podmínkách a v těchto podmínkách se utváří a rozvíjí. Již na počátku vývoje má na jedince veliký vliv rodina, sociální skupiny a později výchovné zařízení. Pod vlivem těchto faktorů se utváří názory, postoje člověka a jeho hodnoty a hodnotová orientace. Z toho můžeme soudit, že výchova k hodnotám je v období dospívání nezbytnou součástí (Velehradský, 1978).

Manželé Eyrovi (2013) zdůrazňují, že naučit děti hodnotám, je stejně důležité, jako naučit přecházet silnice. Rodiče by na to měli klást větší důraz, jelikož stabilní hodnoty umožňují dítěti lepší orientaci v jeho dalším životě. Manželé Eyrovi upozorňují, že nejlepší způsob výchovy je učit děti základním morálním hodnotám a tím nejefektivněji přispějeme k tomu, aby se děti v životě cítily šťastně. Děti se nejvíce učí od rodičů nápodobou, není tomu nijak ani u hodnot. Kromě rodičů, kteří jsou nejlepším příkladem pro děti, můžeme učit děti hodnotám pomocí různých her, vyprávění, fantazií a hraní různých rolí. Autoři ve své publikaci zmiňují mnoho nápadů, které pomohou ve výchově k hodnotám.

Škole je někdy prisuzována veliká odpovědnost při problematice výchově k hodnotám. Primárně bychom si měli uvědomit, že hlavní vliv má rodina a výchovné instituce působí jako sekundární zdroj. Spojení „hodnotová výchova“ může být užitečná hlavně tehdy, když se dospělí občané rozpomenou na společné ideály a stanou se dobrým příkladem pro mládež. Tato cesta je nejúčinnější prostředek, jak pomocí mladé generace vytvořit nové hodnoty (Brezinka, 1996).

Výchova je pro člověka velice důležitá, a to především v době dospívání. Výchova je chápána jako záměrné působení dospělých na děti, které vede k určitému cíli za použití určitých výchovných prostředků a metod. Na dítě nepůsobí jen rodiče a škola, ale i různé výchovné instituce, sportovní oddíly, anebo také televizní pořady. Ve výchově působí vzájemná interakce, takže i dítě, které je vyučováno ve škole, ovlivňuje nějakým způsobem vyučujícího učitele. Hodně také záleží na přístupu dítěte, jestli má chuť se učit novým věcem, a také záleží na tom, jak děti berou autoritu. V ideálním případě výchova přechází v sebevýchovu a tento moment je důležitý mezník ve vývoji osobnosti (Čáp 1996).

V České republice nenalezneme samostatný předmět výchova k hodnotám, většinou se s touto problematikou můžeme setkat v souvislosti etické či estetické výchovy nebo s občanskou a multikulturní výchovou. V zahraničí tato disciplína existuje samostatně, ale také se dost často prolíná s jinou problematikou jako morální a mravní výchova. Pokud chceme mladistvé vychovávat, měli bychom si nejdříve ujasnit, ke kterým hodnotám je chceme vést. Pro demokratickou společnost jsou stěžejní základní principy hodnot dobra, krásy, svobody, respektu a solidarity. Ale tyto základní principy se učí těžko, proto jsou často transformovány na dílčí hodnoty, jako jsou vlastnosti, které se v procesu výchovy snaží jedinci rozvíjet. Nejčastěji to bývá spolehlivost, respekt, odvaha, čestnost, tolerance atd. Tyto principy jsou dále rozpracovány až na úroveň didaktických projektů či programů. Žáky ve školách můžeme vést k hodnotám dvojitým způsobem – přímo a nepřímo (Vacek, 2008).

Způsob výuky přímým způsobem, kde jsou hodnoty hlavním tématem, v našem školství úplně chybí. Vacek ve své knize upozorňuje, že pro žáky by tento způsob učení k hodnotám byl pro jejich další život mnohem přínosnější. Naopak výuka nepřímým způsobem probíhá tak, že o hodnotách nepadne žádná zmínka. Ale směřuje žáky pomocí dobře vedené a organizované výuky k hodnotám jako je např. vytrvalost, respekt a tolerance (Vacek, 2008).

4 Výzkumy hodnot v České republice

Hodnotám a hodnotovým orientacím je věnována poměrně velká pozornost v sociologických výzkumech. Významnou osobní ve výzkumu je Petr Sak, který provedl hned několik výzkumů vztahujících se k tomuto tématu. Ve svých výzkumech nejprve používal metodiku přiřazování pořadového čísla k určité hodnotě. Ale tento typ metodiky se mu zdál nevhodný, proto ve výzkumu použil současně i metodiku baterie hodnot. Tato metoda obsahuje pětistupňovou škálu, kde respondent u hodnoty označuje nejmenší a největší význam. V roce 1993 začal používat metodiku párových hodnot, kdy je respondentům předložena pětistupňová škála, jejichž krajní hodnoty jsou charakterizovány určitými protikladnými hodnotami, jako například životní prostředí a ekonomický rozvoj. Petr Sak (2000) vysvětluje, že na této metodice respondenti spíše projeví svoje hodnotové preference, jelikož tam je určitý tlak z jednoho konce škály. Jeho výzkumy v průběhu devadesátých let ukazují, že u mládeže ve věku 15-18 let stabilně zůstávají významné hodnoty jako zdraví, podnikání a uspokojování zájmů a koníčků. V roce 1984 mají nejvyšší význam hodnoty přátelství, vzdělání, být užitečný druhým, politická angažovanost a naopak nízký význam měly hodnoty plat, majetek, rodina a děti. Rok 1991 je charakteristický silnými hodnotami, plat, podnikání, rodina a děti naopak nejnižší hodnoty byly zaznamenány přátelství a vlastní rozvoj. V roce 1992 byly na vrcholu hodnoty rozvoj vlastní osobnosti, životní partner a zajímavá práce. Po roce 1996 nadále pokračoval pokles životních hodnot, jako jsou partner a rodina či láska (Sak, 2000).

Výzkum z roku 2002, který Petr Sak uskutečnil spolu s Karolínou Sakovou, publikoval v knize *Mládež na křižovatce* (2004). Tento výzkum byl realizován v rámci dvou grantů od MŠMT a Ministerstva kultury. Výzkum ukazuje, že na prvních místech bez rozdílu věku je zdraví. Česká společnost si uvědomuje, že zdraví je naprosto prvotní a bez zdraví člověk nemůže prožít život, který by chtěl. Druhá hodnota je láska, tato hodnota od poloviny devadesátých let u mládeže stále roste a drží se na předních příčkách. Na třetím místě je hodnota mír, život bez válek. Tato hodnota od 90 let posílala, reaguje na ohrožení světové bezpečnosti a reflektuje, současný stav společnosti. Na posledních dvou příčkách se nacházejí hodnoty náboženství a politická angažovanost. V souvislosti s tím, že Petr Sak

zkoumá už několik let hodnotovou orientaci u mládeže, můžeme u něho mluvit o sledování generačního vývoje hodnot mládeže (Sak, Saková, 2004).

Další zajímavý výzkum byl realizován IDM MŠMT ČR v roce 1997 pod vedením Petra Koláře. Výzkumný vzorek tvořili respondenti ve věku 15-29 let. Tento výzkum se zabýval hodnotovou orientací a využití volného času mládeže. Co se týče významnosti hodnot, nejvíce důležitá byla pro respondenty hodnota zdraví. Poté následovaly hodnoty žít v míru a žít

ve spokojené rodině. Necelá čtvrtina respondentů nepovažovala za důležité mít děti a poskytnout jim dobrou výchovu. Velký význam má také hodnota mít čas pro odpočinek a záliby, k tomuto se přiklonila celá třetina respondentů. Ačkoli hodnota žít ve zdravém prostředí byla mezi prvními příčkami, pro aktivní ochranu přírody bylo méně než polovina respondentů. Na posledních příčkách se umístily hodnoty náboženství a možnost ovlivňovat vývoj ve společnosti. Autor dále ve své práci rozdělil jednotlivé věkové kategorie a je vidět, že v rozmezí věku 14-17 a 18-22 nejsou příliš velké rozdíly. Na prvních dvou příčkách je jednotně zdraví a mír, rozpor přichází až u dalších hodnot, kdy mladší věková skupina přikládá větší hodnotu rodině a zdravému prostředí než věková skupina 18-22 let (Kolář, 1997).

Kolář (1997) shrnuje svůj výzkum tím, že většina mladých lidí považuje za významné hodnoty spojené se svým nebo rodinným životem, avšak nepřikládá důležitost k hodnotám týkající se dění ve světě a společnosti.

Vývojem hodnotových preferencí se také zabýval Institut pro výzkum veřejného mínění. Hodnotový vývoj je možné sledovat od roku 1990 až do roku 1999, kdy probíhal na území ČR výzkum. Respondenti hodnoty vybírali podle čtyřstupňové škály. Pořadí preferovaných hodnot bylo získáno průměrem. Čím byl průměr u dané hodnoty vyšší, tím je k hodnotě přikládána vyšší důležitost. Obecně můžeme říct, že hodnoty, které v průběhu výzkumu stoupaly, jsou žít příjemně, užívat si. Mít více času na své koníčky, zájmy, pomáhat své rodině a naopak hodnoty, které se posunuly na nižší příčky, jsou například, prosazovat politiku své strany, pomáhat k rozvoji demokracie, žít ve zdravém životním prostředí. Tím výzkum ukazuje, že jedinec se spíše zaměřuje na své soukromé hodnoty a do pozadí přicházejí společenské hodnoty (Prudký, 2004).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie výzkumného šetření

V praktické části se budu zabývat kvantitativním výzkumem, který se zaměřuje na problematiku hodnotové orientace na středních školách.

Výzkumný vzorek respondentů byl vybrán záměrně. Dotazníky jsem rozdala do čtyř středních škol v Hradci Králové za účelem blíže zjistit hodnotové preference dnešní mládeže. Střední školy jsem si vybrala z toho důvodu, že v tomto věku se formuje osobnost. Adolescenti často mění svoje názory, hodnoty a hledají svůj směr. Proto jsem dotazníky rozdala napříč všemi ročníky a chci mimo jiné taky porovnat, jestli se hodnoty mění v závislosti na věku.

5.1 Cíle výzkumu

Za cíl mé výzkumné práce jsem si dala zjistit, jaké hodnoty vyznávají žáci na středních školách, a jakou důležitost ke konkrétním hodnotám přisuzují. Chtěla bych zjistit, jakým směrem se dnešní mládež ubírá, jestli se spíše orientuje na rodinu, na vzdělání nebo na kariéru. V neposlední řadě bych ráda objasnila, jestli se jednotlivé typy škol mezi sebou liší v hodnotových preferencích a jestli se v tomto směru liší respondenti s ohledem na pohlaví a věk.

5.2 Výzkumné otázky

Na základě cílů výzkumů jsem si stanovila výzkumné otázky.

VO 1: Jaké jsou nejvíce preferované hodnoty u středoškolské mládeže?

- Tuto otázku jsem stanovila, jelikož chci zjistit, jaké jsou nejdůležitější hodnoty pro dnešní středoškoláky.

VO 2: Jaká je závislost mezi hodnotovým žebříčkem adolescentů a druhem střední školy?

- Touto otázkou se snažím zjistit jaký, je rozdíl v pořadí hodnotovém žebříčku v závislosti na typu střední školy.

VO 3: Jaké jsou rozdíly v důležitosti hodnot v různých věkových kategoriích?

- Výzkumnou otázku jsem stanovila za toho předpokladu, že mezi věkovými kategoriemi bude rozdíl v hodnotových preferencích.

5.3 Stanovení hypotéz

Hypotéza je vědecký předpoklad, který vychází z poznatků, které jsou o daném jevu známy. Tyto poznatky, které jsou formulované do hypotéz, se pomocí výzkumu potvrdí, či vyvrátí (Gavora, 2000).

Hypotéza 1:

V hodnotovém žebříčku u studentů čtvrtého ročníku středních škol, je hodnota Založit rodinu a mít děti důležitější než u prvního ročníku.

Touto hypotézou chci zjistit, jestli starší žáci více upřednostňují rodinné hodnoty než starší žáci. Domnívám se, že starší jedinci budou více rodinně založení, než ti mladší.

Hypotéza 2:

Dívky preferují častěji hodnotu Partnerský vztah nežli chlapci.

U této hypotézy chci potvrdit moji domněnku, že k partnerskému vztahu spíše inklinuje ženské pohlaví. Chlapci budou více preferovat materialistické hodnoty.

Hypotéza 3:

Pro žáky Střední zdravotnické školy je hodnota Životní prostředí, ekologie preferovanější než u Střední odborné školy.

U této hypotézy vycházím z myšlenky, že žáci střední zdravotnické školy, jsou sociálně více založeni, a tudíž budou více tíhnout ke společensky prospěšným hodnotám.

Hypotéza 4:

Žáci Střední zdravotnické školy preferují hodnotu Zdraví před hodnotou Spokojená rodina častěji nežli žáci ze Střední průmyslové školy stavební.

Domnívám se, že žáci Střední zdravotnické školy budou více inklinovat ke zdraví nežli žáci Střední průmyslové školy stavební, už jen z toho důvodu, že studují zdravotnický obor.

5.4 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor jsem zvolila záměrně. Soustředila jsem se konkrétně na střední školy v Hradci Králové a to Střední zdravotnickou školu (SZŠ), Střední školu aplikované kybernetiky (SŠAK), Střední průmyslovou školu stavební (SPŠ stavební) a Střední odborné učiliště (SPŠ, SOŠ a SOU). Respondenti byli žáci těchto čtyř škol. V dotazníkovém šetření bylo rozdáno celkem 390 dotazníků, z toho bylo použito do výzkumu 375 (141 dívky, 234 chlapci). Zbylé dotazníky musely být vyřazeny z důvodu, že daný respondent nevyplnil všechny dané otázky. Úspěšnost vyplnění byla 96%. Dotazník byl rozdán do prvního až čtvrtého ročníku. Věková hranice všech studentů byla 16 až 20 let.

5.5 Metoda sběru dat

Dotazník se skládá ze vstupní části, kde jsou popsány cíle výzkumu, dále respondenty informuji o anonymitě a o čase, který s vyplňováním dotazníku stráví. Na závěr vstupní části děkuji za spolupráci. Na začátku druhé části, respondenti vyplňují základní faktografické údaje, jako pohlaví, věk a typ školy. Následují škálovací otázky, kde respondenti u jednotlivých hodnot uvádějí své preference (1 – nejméně preferované/ 5 – nejvíce preferované). Dále se v dotazníku nachází i tři polozavřené otázky.

5.6 Realizace výzkumu

Výzkumné šetření bylo provedeno v časovém rozmezí 17. – 24. 3. 2017. K výzkumu jsem si vybrala čtyři střední školy z Hradce Králové. Dotazníky byly rozdány za spolupráce učitelů z jednotlivých škol, se kterými jsem se předem domluvila na spolupráci. Výhodu vidím v tom, že dotazník byl rozdán během vyučující hodiny, proto se mi většina dotazníků vrátila

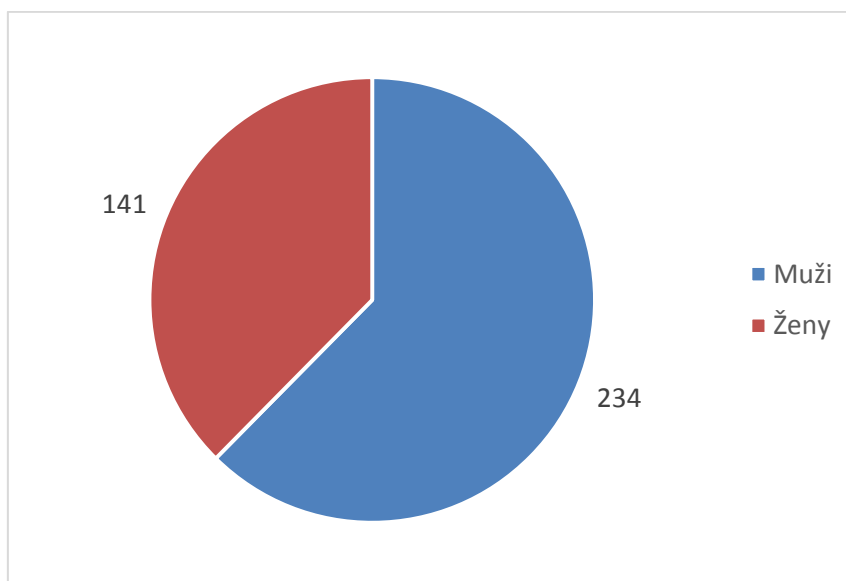

vyplněných. Jak už jsem se zmiňovala, úspěšnost návratu zcela vyplněných dotazníků byla 96%.

5.7 Výsledky a interpretace výzkumu

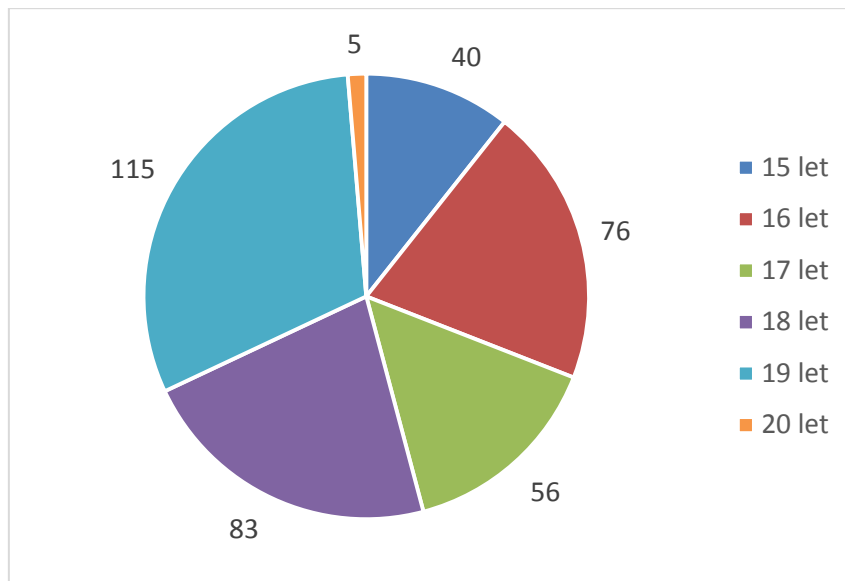
V této části se zaměřím na vyhodnocení dotazníku pomocí grafů a tabulek. Pod každým grafem uvedu svůj komentář pro lepší prezentaci výsledků.

Graf 1: Pohlaví

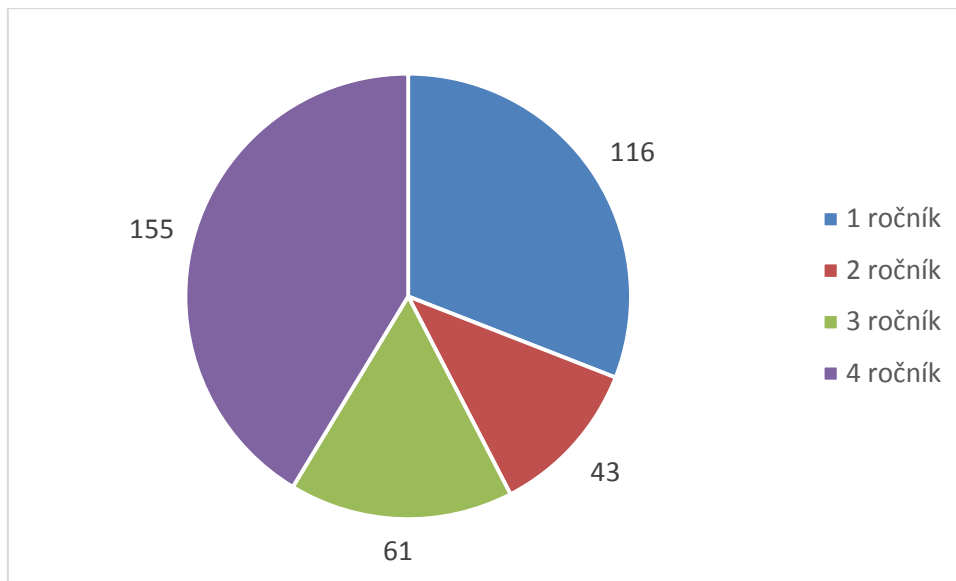
Graf 1 reprezentuje zastoupení jednotlivého pohlaví. Mužské pohlaví má viditelnou převahu. Je to z toho důvodu, že výzkum probíhal na školách, které si vybírají spíše muži, s výjimkou SZŠ. Procentuálně je mužské pohlaví zastoupeno z 62% a ženské z 38%. U jednotlivých škol je to následovně: Na SZŠ je chlapců 16 (16%) a dívek 85 (84%), SPŠ, SOŠ a SOU je chlapců 100 (99%) a dívka pouze 1 (1%), SPŠ stavební má zastoupení u chlapců 51 (57%) a dívek 36 (43%), u poslední školy SŠAK bylo chlapců 67 (78%) a dívek 19 (22%). Z toho vyplývá, že na všech školách kromě SZŠ má převahu mužské pohlaví.

Graf 2: Věk

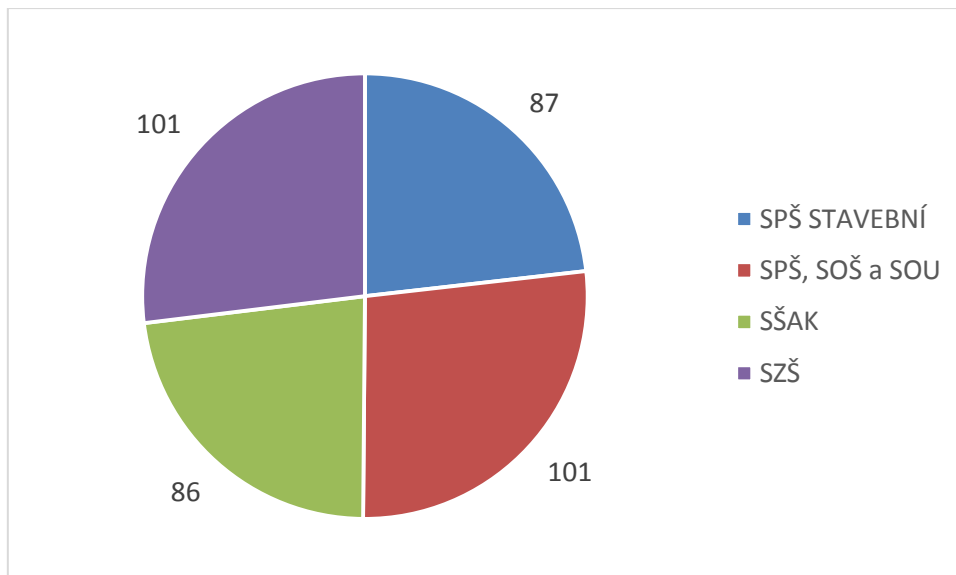
Věkové zastoupení všech respondentů bylo u 15 letých žáků 11%, u 16 letých 20%, u 17 letých 15%, u 18 letých 22%, u 19 letých 31% a u 20 letých 1%. Nejvíce věkově zastoupenou kategorií jsou studenti ve věku 19 let a hned poté 18 let. Tyto věkové kategorie odpovídají třetímu a čtvrtému ročníku střední školy.

Graf 3: Ročník

Z grafu je patrné, že největší zastoupení respondentů je ze čtvrtých ročníků, a to 41%. Na druhém místě jsou první ročníky s 31%, třetí ročníky s 16% a nejméně je respondentů je z druhých ročníků a to se 12%.

Graf 4: Typ školy

Zastoupení jednotlivých škol je celkem vyrovnané. SZŠ a SPŠ, SOŠ a SOU mají shodný počet rozdaných dotazníků a to 101 (27%). Na SPŠ stavební bylo rozdáno celkem 87 (23%) dotazníků a na SŠAK 86 (23%).

Tabulka 1: Hodnotový žebříček studentů středních škol

Hodnota	Index
Rodina	4,66
Zdraví	4,62
Přátelství	4,43
Svoboda	4,36
Osobní rozvoj	4,29
Láska	4,28
Užívat si života	4,25
Spravedlnost	4,23
Úspěch v zaměstnání	4,02
Vzdělání	3,99
Partnerský vztah	3,95
Zájmy, koníčky	3,81
Peníze	3,74
Založit rodinu, mít děti	3,60
Fyzická krása	3,36
Pomoc druhým, charita	3,34
Mít uznání vrstevníků	3,29
Moc, vliv	3,15
Životní prostředí, ekologie	3,12
Náboženství	1,70

Na této tabulce je vidět hodnotový žebříček studentů středních škol. Žáci odpovídali pomocí škály, kde k jednotlivým hodnotám přiřazovali stupeň preference od 1 – nejméně důležité až po 5 – nejvíce důležité.

Na prvním místě je trochu překvapivě Rodina s indexem 4,66. Tuto hodnotu jako nejdůležitější zvolilo 286 (76%) respondentů. Nikdo ze studentů k této hodnotě nepřihodil nejmenší důležitost. Na druhé pozici je Zdraví. Tuto hodnotu jsem očekávala na prvním místě, jelikož bez zdraví se neobejdeme a je to předpoklad pro spokojený život. Hodnota Zdraví je s velmi těsným indexem 4,62 hned za hodnotou Rodina. Tato hodnota byla naprosto důležitá pro 272 (73%) oslovených. Na třetím místě, jak můžeme vidět z tabulky, je hodnota Přátelství (4,43). Ta nám ukazuje, že pro adolescenty je přátelství velmi důležité a nepostradatelné. 187 (50%) studentů přiřadilo nejvyšší důležitost k této hodnotě. Další v pořadí je Svoboda (4,36), která je na poměrně vysoké pozici. Tuto hodnotu jako nejvíce preferovanou zvolilo 149 (40%) respondentů. Na pátém místě se umístil Osobní rozvoj

s indexem 4,29. U osobního rozvoje se největší počet žáků přiklonilo na škálové stupnici k číslu 4 a to celých 174 (46%) respondentů. Dále následovala hodnota Láska, která má největší zastoupení u čísla 5, tedy nejvyšší preferenci a to 206 (55%) respondentů. Hned po lásce je hodnota Užívat si života na sedmé pozici. Myslím si, že pro adolescenty je důležitá tato hodnota, proto má i poměrně vysoký index 4,25. Celkem 189 respondentů, což je polovina všech dotázaných, přiřadilo nejvyšší důležitost. Následovala hodnota Spravedlnost, u které stejně jako u hodnoty užívat si života, byla největší skupina respondentů, kteří označili tuto hodnotu s nejvyšší preferencí a to 178 (48%) žáků. Další v pořadí můžeme v tabulce vidět Úspěch v zaměstnání, který je na devátém místě. U této hodnoty jsem očekávala, že bude v druhé polovině hodnotového žebříčku například pod hodnotami Zájmy a koníčky či Vzdělání, které jsou pro středoškoláky více aktuální. U této hodnoty se největší procento respondentů přiklonilo ve škále k číslu 4 a to celkem 153 (40%) oslovených.

Přesně v polovině žebříčku se nachází hodnota Vzdělání s nejvyšší preferencí ve škále odpovědí u čísla 4 a to celkem 159 (42%). Vzdělání je paradoxně celkem nízko v žebříčku. Očekávala jsem, že středoškoláci budou ke vzdělání přikládat větší důležitost. V druhé polovině můžeme vidět hodnoty, jako Partnerský vztah k této hodnotě přikládalo nejvyšší preferenci 150 (40%) středoškoláků. Následovala hodnota Zájmy, koníčky s indexem 3,81, nejčastěji studenti zakroužkovali ve škále číslo 4 a to celkem 148 (40%) adolescentů. Hodnota peníze skončila na třinácté pozici. Myslím si, že tato hodnota postupem věku bude v žebříčku růst. Ve škále u této hodnoty opět nejvíce 134 (36%) respondentů zakroužkovalo číslo 4. Založit rodinu a mít děti s indexem 3,60, skončilo v pořadí na čtrnáctém místě. Důvod tak nízkého umístění je zřejmě takový, že žáci středních škol ve svém věku ještě neuvažují nad založením rodiny tak intenzivně, jako starší jedinci. Fyzická krása se překvapivě umístila až téměř na konci žebříčku s indexem 3,36. Očekávala bych, že adolescenti k této hodnotě budou přikládat větší důležitost. Na šestnácté pozici skončila s indexem 3,34 hodnota Pomoc druhým, charita. Je smutné, že dnešní mládež, nepřikládá k této hodnotě větší důležitost. Zaznamenala jsem u této hodnoty 46 (12%) respondentů, kteří k této hodnotě nepřikládají žádný význam. Poté následovala hodnota Mít uznání vrstevníků, kde se nejvíce středoškoláků, 130 (35%), přiklání ve škále odpovědí k číslu 3, tedy že nemají zcela vyhraněný názor. Dále v tabulce můžeme vidět hodnotu Moc, vliv, která stejně jako předešlá hodnota má největší zastoupení 115 (31%) respondentů, kteří k této hodnotě nemají

vyhrazený názor. Na předposledním místě se umístila hodnota Životní prostředí, ekologie, kde největší počet respondentů, 151 (40%) k této hodnotě nemá zcela vyhraněný názor. Na posledním místě se umístila, podle předpokladu, hodnota Náboženství s nejnižším indexem 1,70. Velký počet respondentů uvedlo, že k náboženství nepřikládají žádnou hodnotu a to celkem 235 (63%) oslovených.

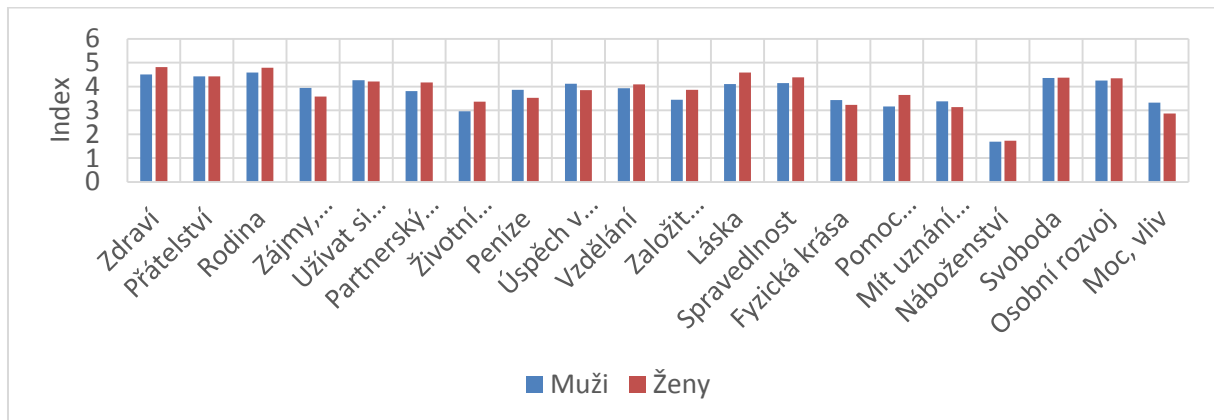
Z tabulky můžeme vidět, že u středoškoláků převládají spíše osobní až sobecké hodnoty a v pozadí zůstávají společenské hodnoty jako pomoc druhým nebo ekologie. Mládež se v dnešní době spíše soustředí na svoje zájmy, než aby myslela na společnost a jak ji být prospěšná. Když porovnáme hodnotový žebříček, který jsem získala v mém výzkumném šetření, s hodnotovým žebříčkem z roku 2002 od P. Saka (2000), tak na předních pozicích jsou shodné hodnoty jako Zdraví, Rodina a Přátelství. Na viditelně nižší pozici se mi umístila hodnota Životní prostředí, ekologie.

Tabulka 2: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Hodnota	1		2		3		4		5	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodina	3	0,8%	6	1,6%	16	4,3%	64	17,1%	286	76,3%
Zdraví	0	0%	5	1,3%	31	8,3%	67	18%	272	72,5%
Přátelství	0	0%	7	1,9%	37	10%	119	31,7%	212	56,5%
Svoboda	2	0,5%	5	1,3%	41	10,9%	135	36%	192	51,2%
Osobní rozvoj	1	0,3%	3	0,8%	40	10,7%	174	46,4%	157	41,9%
Láska	8	2,1%	14	3,7%	49	13,1%	98	26,1%	206	54,9%
Užívat si života	5	1,3%	15	4,0%	51	13,6%	115	30,7%	189	50,4%
Spravedlnost	7	1,9%	8	2,1%	53	14,1%	129	34,4%	178	47,5%
Úspěch v zaměstnání	4	1,1%	12	3,2%	81	21,6%	153	40,8%	125	33,3%
Vzdělání	7	1,9%	11	2,9%	80	21,3%	159	42,4%	118	31,5%
Partnerský vztah	14	3,7%	30	8,0%	68	18,1%	113	30,1%	150	40,0%
Zájmy, koníčky	4	1,1%	20	5,3%	112	29,9%	148	39,5%	91	24,3%
Peníze	7	1,9%	28	7,5%	114	30,4%	134	35,7%	92	24,5%
Založit rodinu, mít děti	41	10,9%	39	10,4%	70	18,7%	103	27,5%	122	32,5%
Fyzická krása	16	4,3%	51	13,6%	132	35,2%	134	35,7%	42	11,2%
Pomoc druhým, charita	21	5,6%	55	14,7%	119	31,7%	134	35,7%	46	12,3%
Mít uznání vrstevníků	25	6,7%	53	14,1%	130	34,7%	122	32,5%	45	12,0%
Moc, vliv	33	8,8%	79	21,1%	115	30,7%	93	24,8%	55	14,7%
Životní prostředí, ekologie	29	7,7%	60	16,0%	151	40,3%	107	28,5%	28	7,5%
Náboženství	235	62,7%	72	19,2%	38	10,1%	20	5,3%	14	3,7%

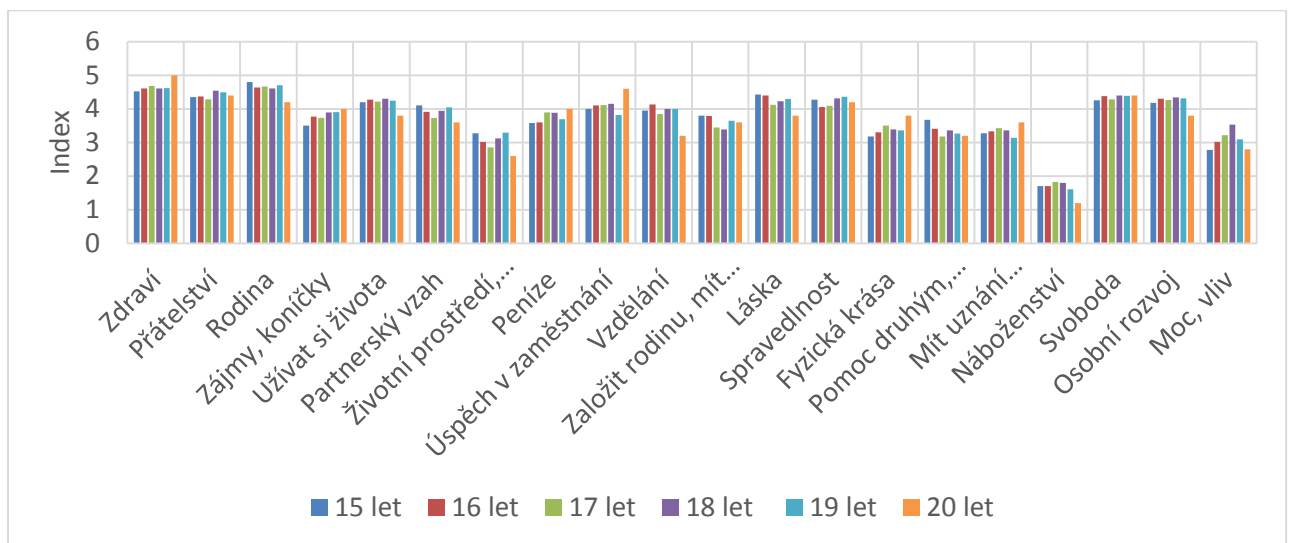
V tabulce 2 jsou znázorněny počty odpovědí respondentů ve škále od 1 do 5 u každé hodnoty. K jednotlivým počtům odpovědí je znázorněno i procentuální zastoupení.

Graf 5: Zastoupení pohlaví v hodnotovém žebříčku

U grafu 5 můžeme vidět bližší rozdělení mužského a ženského pohlaví mezi jednotlivé hodnoty. Z grafu můžeme vidět, že mužské pohlaví má převahu u hodnot jako jsou Zájmy a koníčky, Peníze, Úspěch v zaměstnání, Mít moc a vliv. Jsou to spíše hodnoty spojené s kariérou a materiální hodnoty. Proto mě překvapilo, že zrovna muži mají převahu u hodnoty jako je Fyzická krása. Čekala jsem, že to bude typicky ženská hodnota. Naopak hodnoty, kde mají převahu ženy, jsou Zdraví, Rodina, Partnerský vztah, Láska, Založit rodinu a mít děti. Ženy tedy více upřednostňují reprodukční hodnoty. Navíc také měly převahu u společensky prospěšných hodnot jako Životní prostředí, ekologie a Pomoc druhým. Z grafu můžeme vidět, že muži a ženy se orientují a preferují odlišné skupiny hodnot.

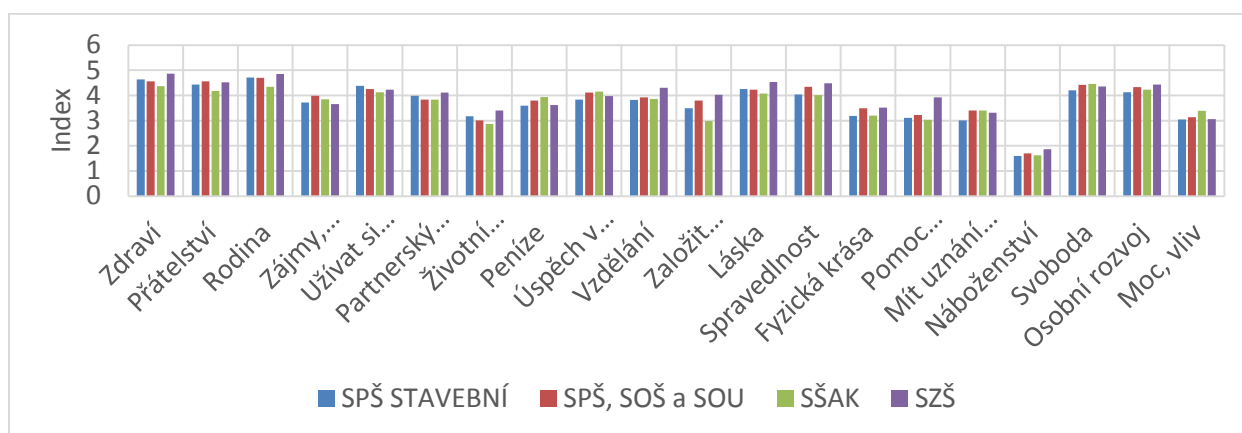
Graf 6: Zastoupení věkových kategorií u jednotlivých hodnot

Z grafu 6 můžeme zjistit, že hodnoty mezi věkovými skupinami jsou vcelku vyrovnané. Největší rozdíly jsou u věkové skupiny 20 let, která má nejvyšší index u hodnot Zdraví, Peníze, Úspěch v zaměstnání, Fyzická krása a Mít uznání vrstevníků. Je zajímavé, že reprodukční hodnoty jako je Partnerský vztah, Láska nebo Založit rodinu, mít děti bych očekávala od starších respondentů. Ale naopak největší preference jsou u mladší věkové skupiny, konkrétně u skupin 15 a 16 let. Klasické materialistické hodnoty výrazně upřednostňují žáci v 17 a 18 letech. Některé hodnoty věkem stagnují, není vidět výraznější skok, a to je například zřejmé u přátelství, rodiny, zdraví a svobody. Naopak některé hodnoty stářím respondentů přibývají na důležitosti. Toho si můžeme všimnout u zájmů a koníčků nebo u peněz.

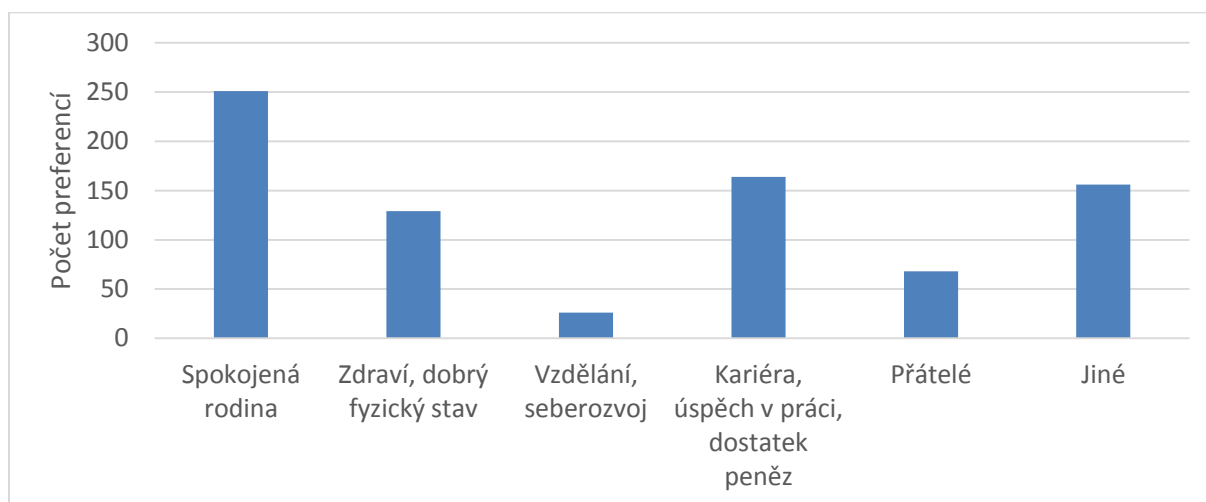
Graf 7: Zastoupení středních škol u jednotlivých hodnot

Z grafu 7 můžeme vyčíst, jaké hodnoty preferují jednotlivé druhy škol. SPŠ stavební nemá výrazné výkyvy oproti ostatním školám, pohybuje se spíše v průměru. Můžeme vidět rozdíl pouze u jedné hodnoty a to Užívat si života, kde mají o trochu vyšší index než ostatní školy. SPŠ, SOŠ a SOU je zhruba také v průměru. Nejvyšší důležitost má, v porovnání s jinými druhy škol, hodnota Zájmy a koníčky. SŠAK vyniká nejnižším indexem u hodnoty Založit si rodinu, Partnerský vztah a nejvyšším u hodnoty Peníze, Úspěch v zaměstnání a Mít moc a vliv. Z toho je patrné, že žáci SŠAK se spíše chtějí zaměřit na kariéru, než zakládat rodinu. Současně tito žáci nepřikládají důležitost ke společensky prospěšným hodnotám. Z toho můžeme soudit, že se hlavně orientují sami na sebe a na svůj úspěch. SZŠ má obecně velmi vysoký index u hodnot Zdraví, Rodina, Osobní rozvoj, Spravedlnost a Vzdělání. Můžeme u této školy vidět i vyšší důležitost u společensky prospěšných hodnot. Obecně můžeme říci, že žáci SZŠ se nepřilíží orientují na materialistické hodnoty a dávají přednost reprodukčním hodnotám. Také přikládají nejvyšší důležitost ke vzdělání a mají větší sklon pomáhat druhým a chránit životní prostředí.

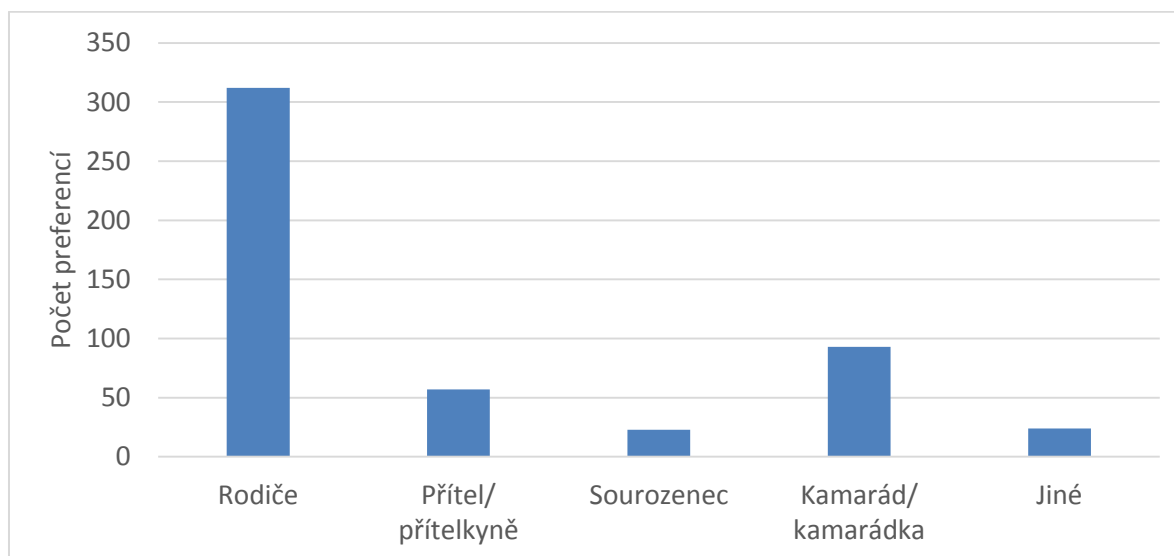
Když bychom porovnali SPŠ, SOŠ a SOU, tedy technicky zaměřenou školu, se SZŠ sociálně orientovanou školou, vidíme, že SZŠ u většiny hodnot má vyšší index. Jsou to hodnoty Zdraví, Přátelství a Rodina. To platí i u reprodukčních hodnot, kde žáci SZŠ k nim přikládali vyšší důležitost. Změna nenastala ani u společensky prospěšných hodnot, kde opět vynikala Střední zdravotnická škola. Rozdíl nastal až u hodnot materiálně zaměřených, jako jsou Peníze, Úspěch v zaměstnání nebo Mít moc a vliv. U těchto hodnot má vyšší index SPŠ, SOUŠ a SOU.

Graf 8: Co si žáci představí pod pojmem šťastný život

Graf 8 se vztahuje k otázce 6. *Co si představíš pod pojmem šťastný život?* Nejvíce odpovědí jsem zaznamenala u hodnoty Spokojená rodina celkem 32%. Poté s 21% následovala odpověď Kariéra a úspěch v práci. 19% odpovědí jsem zaznamenala u odpovědi Jiná. Respondenti uváděli, že ke šťastnému životu potřebují nejčastěji hodnoty jako je svoboda, štěstí. Dále s 16% uvedli, že ke spokojenému životu potřebují zdraví, poté následovali přátelé s 9%. Na posledním místě se 3% vzdělání a seberozvoj. Tento graf ukazuje, že ke spokojenému životu žáci potřebují především spokojenou rodinu.

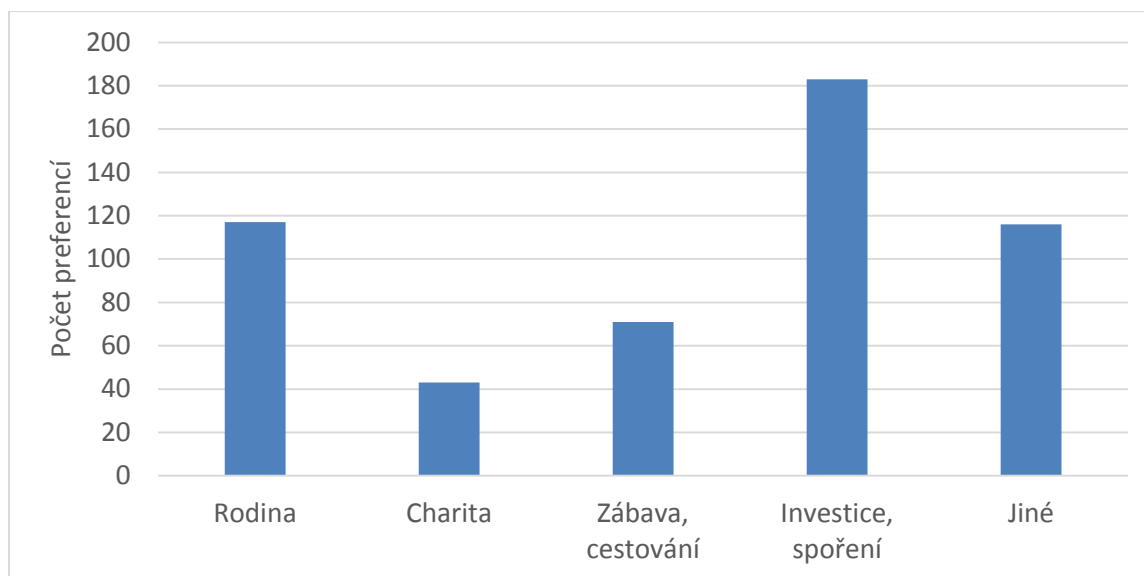
Graf 9: Kdo je pro žáky v životě nejdůležitější

Graf 9 se vztahuje k otázce 7. *Kdo je pro Tebe v životě nejdůležitější?* U této otázky mě zajímalo, kdo z rodiny nebo z okolí je pro žáky nejdůležitější a vidí v něm největší

oporu. Podle předpokladu s 61% odpovědí to jsou rodiče, kteří v životě adolescenta mají nezastupitelné místo. Následovala odpověď kamarád/kamarádka s 18%. Žáci v tomto věku přikládají vysokou důležitost právě přátelství. Na třetím místě, co by nejdůležitější osoba v životě skončil přítel/přítelkyně. Poslední místo s 5% si dělí sourozenec a odpověď jiné, kde respondenti odpověděli, že je pro nejdůležitější on sám nebo jejich pes.

Graf 10: Jak by žáci využili milion korun

Graf 10 patří k otázce 8. *Když bys vyhrál (a) milion korun, jak s penězi naložíš?*

Vím, že v dnešní době milion korun už není tolik peněz, ale zajímalo mě, jak by s touto výhrou respondenti naložili. Na prvním místě s 35% odpovědí se umístila Investice a spoření. Je dobré, že žáci myslí i na budoucnost a chtějí mít nějakou jistotu. Poté s 22% skončila Rodina, kde by dané peníze rozdali rodině za všechno, co pro ně doposud dělala. Současně na druhé pozici také skončila odpověď Jiné, kde respondenti uváděli, že by si koupili nové auto, investovali by do bydlení, koupili by si potřebné věci, ušetřili by si peníze na další studium, nebo by z výhry zaplatili dluhy. 13% odpovědí jsem zaznamenala u Zábavy a cestování. Na posledním místě skončila Charita s 8%. Je trochu smutné, že tak málo žáků by chtělo věnovat peníze potřebným. Nejvíce se k charitě přikláněli žáci ze SZŠ.

5.8 Verifikace hypotéz

Před zahájením výzkumného šetření jsem si stanovila 4 hypotézy. Hypotézy statisticky ověřím pomocí dvouvýběrového F-testu pro rozptyl, dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů a chí-kvadrátu testu nezávislosti. U každé hypotézy je nutné si vypsát nulovou a alternativní hypotézu, kterou následně potvrdíme nebo vyloučíme.

Hypotéza 1: *V hodnotovém žebříčku u studentů čtvrtého ročníku středních škol, je hodnota Založit rodinu a mít děti důležitější než u prvního ročníku.*

H0: V hodnotovém žebříčku u 1. a 4. ročníku se hodnota Založit rodinu a mít děti objevuje ve stejné míře.

H1: V hodnotovém žebříčku se hodnota Založit rodinu a mít děti u žáků 4. ročníku objevuje častěji nežli u 1. ročníku.

Tabulka 3: Empirické četnosti

	1. ročník		4. ročník	
Hodnocení	Absolutní č.	Relativní č.	Absolutní č.	Relativní č.
1	10	9%	20	13%
2	13	11%	13	8%
3	19	16%	24	16%
4	34	29%	47	30%
5	40	35%	51	33%
Celkem	116	100%	155	100%

Nejdříve provedeme F- test pro rozptyl na hladině významnosti 5% ($\alpha = 0,05$).

Platí následující pravidlo:

H0F: Předpokládá se shodnost rozptylů obou základních souborů

H1F: Předpokládá se rozdílnost rozptylů obou základních souborů

$p < \alpha$ H0 se zamítá

$p > \alpha$ H0 se nezamítá

Tabulka 4: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	1. ročník	4. ročník
Stř. hodnota	3,698275862	3,619355
Rozptyl	1,655997001	1,847675
Pozorování	116	155
Rozdíl	115	154
F	0,896259941	
P(F<=f) (1)	0,268625424	
F krit (1)	0,74735172	

Výsledek F-testu je $0,27 > 0,05 \Rightarrow p > \alpha \Rightarrow H_0$ se přijímá

Rozptyly obou souborů jsou shodné, proto následně provedeme dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu.

Tabulka 5: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu

	1. ročník	4. ročník
Stř. hodnota	3,698275862	3,619355
Rozptyl	1,655997001	1,847675
Pozorování	116	155
Společný rozptyl	1,76573082	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	269	
t Stat	0,483771921	
P(T<=t) (1)	0,31447066	
t krit (1)	1,650537873	
P(T<=t) (2)	0,628941321	
t krit (2)	1,968821974	

P (2): 0,629

Platí: $p < \alpha$ H_0 se zamítá.

$p > \alpha$ H_0 se nezamítá

$0,629 > 0,05 \Rightarrow p > \alpha$

Dosažená statistická významnost je vyšší než stanovená hladina významnosti 5%.

Z toho důvodu H_0 nelze zamítnout.

H_0 se potvrzuje – H_1 se zamítá

Ze získaných dat vyplývá, že mezi 1. a 4. ročníkem není statisticky významný rozdíl, co se týče preference hodnoty Založit rodinu a mít děti. Moje hypotéza H_1 se tedy nepotvrdila.

Hypotéza 2: *Dívky preferují častěji hodnotu Partnerský vztah nežli chlapci.*

H0: Preference hodnoty Partnerský vztah se u dívek a chlapců nijak neliší.

H1: V preferenci hodnoty Partnerský vztah je významný rozdíl mezi dívkami a chlapci.

Tabulka 6: Empirické četnosti

Hodnocení	Dívky		Chlapci	
	Absolutní č.	Relativní č.	Absolutní č.	Relativní č.
1	3	2%	11	5%
2	13	9%	17	7%
3	15	11%	53	23%
4	35	25%	78	33%
5	75	53%	75	32%
Celkem	141	100%	234	100%

Stejně jako u předešlé hypotézy, provedeme nejdříve F- test pro rozptyl na hladině významnosti 5% ($\alpha = 0,05$).

Platí následující pravidlo:

H0F: Předpokládá se shodnost rozptylů obou základních souborů

H1F: Předpokládá se rozdílnost rozptylů obou základních souborů

$p < \alpha$ H0 se zamítá

$p > \alpha$ H0 se nezamítá

Tabulka 7: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Dívky	Chlapci
Stř.		
hodnota	4,177305	3,807692
Rozptyl	1,175481	1,228953
Pozorování	141	234
Rozdíl	140	233
F	0,95649	
P(F<=f) (1)	0,389499	
F krit (1)	0,775731	

Výsledek F-testu je $0,39 > 0,05 \Rightarrow p > \alpha \Rightarrow H0$ se přijímá

Rozptyly obou souborů jsou shodné, proto následně provedeme dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu.

Tabulka 8: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu

	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>
Stř.		
hodnota	4,177304965	3,807692308
Rozptyl	1,175481256	1,22895345
Pozorování	141	234
Společný rozptyl	1,208883458	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	373	
t Stat	3,153235943	
P(T<=t) (1)	0,000872764	
t krit (1)	1,648949026	
P(T<=t) (2)	0,001745529	
t krit (2)	1,966344297	

P (2): 0,002

Platí: $p < \alpha$ H_0 se zamítá.

$p > \alpha$ H_0 se nezamítá

$0,002 < 0,05 \Rightarrow p < \alpha$

Dosažená statistická významnost je nižší než stanovená hladina významnosti 5%.

Z toho důvodu H_0 můžeme zamítnout

H_0 se zamítá – H_1 se potvrzuje

Z výsledků vyplývá, že mezi preferencí hodnoty Partnerský vztah u chlapců a dívek je statisticky významný rozdíl. Moje hypotéza H_1 se potvrdila.

Hypotéza 3: Pro žáky Střední zdravotnické školy je hodnota Životní prostředí, ekologie preferovanější než u Střední odborné školy.

Tabulka 9: Empirické četnosti

Hodnocení	SZŠ		SPŠ, SOŠ a SOU	
	Absolutní č.	Relativní č.	Absolutní č.	Relativní č.
1	4	4%	8	8%
2	11	11%	21	21%
3	38	38%	40	40%
4	37	37%	26	26%
5	11	11%	6	6%
Celkem	101	100%	101	100%

U hypotézy provedeme F- test pro rozptyl na hladině významnosti 5% ($\alpha = 0,05$).

Platí následující pravidlo:

H0F: Předpokládá se shodnost rozptylů obou základních souborů

H1F: Předpokládá se rozdílnost rozptylů obou základních souborů

$p < \alpha$ H0 zamítá se

$p > \alpha$ H0 nezamítá se

Tabulka 10: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	SZŠ	SPŠ, SOŠ a SOU
Stř.		
hodnota	3,39604	3,009901
Rozptyl	0,921584	1,029901
Pozorování	101	101
Rozdíl	100	100
F	0,894828	
P(F<=f) (1)	0,289759	
F krit (1)	0,718536	

Výsledek F-testu je $0,29 > 0,05 \Rightarrow p > \alpha \Rightarrow H0$ se přijímá

Rozptyly obou souborů jsou shodné, proto následně provedeme dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu.

Tabulka 11: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu

	SZŠ	SPŠ, SOŠ a SOU
Stř. hodnota	3,39604	3,009901
Rozptyl	0,921584	1,029901
Pozorování	101	101
Společný rozptyl	0,975743	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	200	
t Stat	2,77793	
P(T<=t) (1)	0,002996	
t krit (1)	1,652508	
P(T<=t) (2)	0,005991	
t krit (2)	1,971896	

P (2): 0,006

Platí: $p < \alpha$ H_0 se zamítá.

$p > \alpha$ H_0 se nezamítá

$0,006 < 0,05 \Rightarrow p < \alpha$

Dosažená statistická významnost je nižší než stanovená hladina významnosti 5%.

Z toho důvodu H_0 můžeme zamítnout

H_0 se zamítá – H_1 se potvrzuje

Ze získaných výsledků vyplývá, že mezi žáky Střední zdravotnické školy a Střední odborné školy je významný statistický rozdíl v tom, jak nahlíží na hodnotu Životní prostředí, ekologie. Moje hypotéza H_1 se tedy potvrdila.

Hypotéza 4: *Žáci Střední zdravotnické školy preferují hodnotu Zdraví před hodnotou Spokojená rodina častěji nežli žáci ze Střední průmyslové školy stavební.*

Tabulka 12: Empirické četnosti

	Spokojená rodina		Zdraví		Celkem
SZŠ	71	52%	42	62%	113
SOU stavební	65	48%	26	38%	91
Celkem	136	100%	68	100%	204

Tabulka 13: Očekávané četnosti

	Spokojená rodina	Zdraví	Celkem
SZŠ	75,33333	37,66667	113
SOU stavební	60,66667	30,33333	91
Celkem	136	68	204

Tabulka 14: Testové kritérium

	Spokojená rodina	Zdraví	Celkem
SZŠ	0,249263	0,498525	0,747788
SOU stavební	0,309524	0,619048	0,928571
Celkem	0,558786	1,117573	1,676359

$H_0: P(X \cap Y) = P(X)P(Y)$

$H_1: P(X \cap Y) \neq P(X)P(Y)$

$$\text{Testové kritérium: } TK = \chi^2 = \sum_{\text{tabulka}} \frac{(\text{emp} - \text{teor})^2}{\text{teor}} = 1,67$$

Kritická hodnota: $\alpha = 0,05$ r ... počet řádků s ... počet sloupců

KH= 3,841

TK < KH

H0 nelze zamítnout.

V tomto případě zamítáme alternativní hypotézu a potvrzuje se nám nulová hypotéza. Mezi žáky Střední zdravotnické školy a Střední průmyslové školy stavební není významný statistický rozdíl v tom, jaký význam přisuzují hodnotě Spokojená rodina a Zdraví.

5.9 Závěr výzkumu

Při realizaci výzkumného šetření jsem u dvou škol byla přítomna ve třídě při rozdávání dotazníků. Bylo zajímavé sledovat jak se na dotazník žáci tváří a jak se s tím vypořádávají. Vyplnění dotazníků proběhlo většinou bez problémů, jen někteří žáci měli nejasnosti při vyplňování preferencí u jednotlivých hodnot. Ale s tímto problémem jsem jim ráda pomohla a vysvětlila. V mnoha případech žáky toto téma zaujalo, a jelikož se dotazníky rozdávaly ve vyučující hodině, následovala po vyplnění dotazníků debata s vyučujícím, kdy se bavili nejen o dotazníku, ale i obecně o hodnotové orientaci a jaké hodnoty jsou pro žáky důležité. Jsem ráda, že jsem mohla být přítomna při vyplňování dotazníků, a že mi jednotlivé školy umožnily provést výzkumné šetření.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké hodnotové preference mají dnešní žáci. V hodnotovém žebříčku se na prvních pozicích umístily hodnoty, které se v popředí drží už řadu let, jak jsem mohla zjistit z výzkumů od P. Saka. Mezi tyto hodnoty patří Zdraví, Přátelství, Rodina, Láska. Jsou to hodnoty, bez kterých se člověk v životě neobejde, a které ho dělají šťastným. V první polovině hodnotového žebříčku se umístily hodnoty Osobní rozvoj a Vzdělání. Je dobré vědět, že dnešní mládež nemyslí jen materiální hodnoty, ale chce se dál rozvíjet a vzdělávat. Hodnoty Založit rodinu a mít děti a současně Partnerský vztah skončili až v druhé polovině hodnotového žebříčku. Můžeme to vysvětlit tak, že dnešní trend není takový, jako v dřívějších letech, aby mladí lidé kolem 20 let zakládali rodinu a měli děti. V současné době je společnost spíše nastavena na kariéru a na práci, na děti je vždy času

dost. Proto si myslím, že to je jeden z důvodů, proč reprodukční hodnoty skončily tak nízko v hodnotovém žebříčku. Bohužel na konci skončily i společensky prospěšné hodnoty jako Ekologie a Charita. Z toho plyne, že žáci spíše upřednostňují hodnoty, které se jich přímo týkají. Hodnoty, které jsou společensky důležité, ale netýkají se jich, si studenti tolik neuvědomují a neberou na ně ohled. Bohužel si myslím, že v příštích letech tomu u mladé generace nebude jinak. Překvapila mě hodnota fyzická krása, která se v hodnotovém žebříčku také umístila až v druhé polovině. Očekávala jsem, že tato hodnota je pro dnešní mládež důležitá, a že většina z nich si na fyzické kráse zakládá.

Když v hodnotovém žebříčku porovnáme hodnoty v rámci různých věkových skupin, nevidíme významnější rozdíl. Avšak když hodnoty porovnáme v rámci pohlaví, můžeme zjistit, že muži a ženy vyznávají odlišné hodnoty. Muži se klasicky více zaměřují na materialistické hodnoty jako peníze, úspěch v zaměstnání. Ženy naopak na reprodukční hodnoty a mají výrazně vyšší důležitost u společensky prospěšných hodnot.

U různých typů škol také můžeme vidět rozdíl v hodnotách. SZŠ měla na rozdíl od ostatních škol podstatně vyšší preferenci společensky prospěšných hodnot a celkově žáci upřednostňují spíše nesobecké hodnoty před materiálními. Na SPŠ, SOŠ a SOU je to přesně naopak, žáci zde přikládají větší důležitost hodnotám, jako jsou peníze a úspěch. Mezi jednotlivými typy škol vidím významný rozdíl v hodnotových preferencích. Na tomto výsledku můžeme vidět, jak střední škola ovlivňuje hodnotový žebříček žáků.

Na začátku výzkumného šetření jsem si stanovila čtyři hypotézy, které jsem pomocí statistických výpočtů potvrdila nebo vyvrátila. První hypotéza zněla: V hodnotovém žebříčku u studentů čtvrtého ročníku středních škol, je hodnota Založit rodinu a mít děti důležitější než u prvního ročníku. Tato hypotéza se mi nepotvrdila a přijala jsem proto nulovou hypotézu, která říká, že mezi studenty prvního a čtvrtého ročníku není významný rozdíl. Očekávala jsem, že starší žáci budou více tíhnout k reprodukčním hodnotám.

Druhá hypotéza zněla: Dívky preferují častěji hodnotu Partnerský vztah nežli chlapci. Tato hypotéza se mi potvrdila. Očekávala jsem, že dívky jsou více rodinně založené, a že i v tomto věku je pro ně partner důležitý. Jak už jsem se zmínila, chlapci upřednostňují spíše materiální hodnoty.

Třetí hypotéza zněla následovně: Pro žáky Střední zdravotnické školy je hodnota Životní prostředí, ekologie preferovanější než u Střední odborné školy. Tato hypotéza se mi potvrdila. Předpokládala jsem, že žáci SZŠ budou více inklinovat k ekologii než žáci z SPŠ, SOŠ a SOU.

Čtvrtá hypotéza zněla: Žáci Střední zdravotnické školy preferují hodnotu Zdraví před hodnotou Spokojená rodina častěji nežli žáci ze Střední průmyslové školy stavební. Tato hypotéza se mi nepotvrdila, a proto jsem musela přijmout nulovou hypotézu, že mezi SZŠ a SOU stavební není významný rozdíl v zaměření na hodnotu Spokojené rodiny a Zdraví.

6 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaké hodnoty preferuje středoškolská mládež. Tohoto cíle jsem dosáhla pomocí vypracování teoretické a praktické části.

Teoretická část mé bakalářské práce se soustředila na vysvětlení základních pojmů, týkajících se této problematiky. Blíže jsem přiblížila, co to je hodnota a hodnotová orientace, její rozdělení a funkce. Vymezila jsem období adolescence, kterému věkově odpovídají žáci středních škol. V souvislosti s adolescencí jsem se zaměřila i na výchovu k hodnotám, která je bezesporu důležitá v životě každého z nás. V neposlední řadě jsem popsala několik výzkumů týkajících se hodnot, kde jsem se především zaměřila na výzkumy pod vedením P. Saka. Teoretická část byla sepsána s využitím odborných publikací.

Praktická část se zabývala výzkumem, který probíhal pomocí dotazníkového šetření na čtyřech středních školách v Hradci Králové. Pomocí vyhodnocení dotazníků jsem sestavila hodnotový žebříček studentů středních škol. Na prvních místech byly hodnoty Zdraví, Přátelství, Rodina. Jsou to hodnoty, které jsou pro člověka nepostradatelné, a bez nich by život ztrácel smysl. Když se podíváme na hodnotový žebříček, zjistíme, že žáci přikládají velkou důležitost k hodnotě Láska, ale ostatní hodnoty jako Partnerský vztah nebo Založit rodinu, má malý index. Na posledních příčkách se objevily hodnoty ne příliš populární, ale o to větší bychom jim měli věnovat pozornost, jsou to hodnoty Životní prostředí a Charita. Když jsem se ptala v dotazníku respondentů, jak by naložili s milionem korun, příjemně mě překvapilo, že mezi časté odpovědi patřila rodina a právě zmiňovaná charita. Z výsledků je zřejmé, že žáci sice upřednostňují osobní hodnoty, ale rodina a přátelé jsou nadevše. Výsledky výzkumu se nijak výrazně neliší od výzkumů podobného zaměření, které byly provedeny v minulosti.

Vypracování bakalářské práce pro mě bylo velkým přínosem. Rozšířila jsem si znalosti v oblasti hodnotové orientace. Přiblížila jsem se k dnešní mladé generaci a alespoň trochu jsem zjistila, co je pro středoškoláky důležité, co preferují, a co očekávají od budoucnosti.

Bibliografie

- CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot. 2., dopl. a přeprac. vyd.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.
- ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy.* Praha: ISV, 1996. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-15-3.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- DOBROVOLSKÁ, Danuška. *Hodnotová*
- KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy.* Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-856-6834-3.
- MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících.* Praha: Portál, 1999. ISBN 807178348x
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie. Vyd orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot.* Praha: SPN, 1981.
- EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0399-5.
- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele.* Vyd. 4. Přeložil KarelBALCAR. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026207412
- HUDEČEK, Jaroslav. *Hodnotové orientace v motivační sféře osobnosti.* Praha: Academia, 1986. 95 s. Rozpravy ČSAV. Řada společ. věd,, Seš. 1.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí.* Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.
- . 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky.* Praha: Academia, 2009. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRUDKÝ, Libor. *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech: studijní text pro učitele občanské výchovy.* Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-720-4358-7.
- PRUDKÝ, Libor. *Studie o hodnotách.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6.
- ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?.* Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6.
- SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace.* Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů.* Praha: P klíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické problémy dospívání*. Praha: Univerzita Karlova, 1985.

VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

VELEHRADSKÝ, Antonín. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. Praha: Svoboda, 1978

Internetové zdroje

KOLÁŘ, Petr. *HODNOTOVÁ ORIENTACE A VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE* [online]. In: . NÁRODNÍ REGISTR VÝZKUMŮ O DĚTECH A MLÁDEŽI, 1997, s. 35 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1192782789.pdf>

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Pohlaví	33
Graf 2: Věk	34
Graf 3: Ročník	35
Graf 4: Typ školy	35
Graf 5: Zastoupení pohlaví v hodnotovém žebříčku	39
Graf 6: Zastoupení věkových kategorií u jednotlivých hodnot	40
Graf 7: Zastoupení středních škol u jednotlivých hodnot	41
Graf 8: Co si žáci představí pod pojmem šťastný život	42
Graf 9: Kdo je pro žáky nejdůležitější	42
Graf 10: Jak by žáci využili milion korun	43
Tabulka 1: Hodnotový žebříček studentů středních školy	36
Tabulka 2: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí	38
Tabulka 3: Empirické četnosti	44
Tabulka 4: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	45
Tabulka 5: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu	45
Tabulka 6: Empirické četnosti	46
Tabulka 7: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	46
Tabulka 8: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu	47
Tabulka 9: Empirické četnosti	47
Tabulka 10: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	48
Tabulka 11: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylu	48
Tabulka 12: Empirické četnosti	49
Tabulka 13: Očekávané četnosti	49
Tabulka 14: Testové kritérium	49

Přílohy

Příloha A: Dotazník

Dotazník

Dobrý den,

Jmenuji se Eva Myšáková a jsem studentkou Univerzity Pardubice. Tímto bych Vás ráda poprosila o vyplnění krátkého dotazníku, který mi pomůže při zpracování mé bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní, proto Vás prosím o pravdivé vyplnění.

Vyplňování Vám nezabere více než 10 minut.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Pohlaví

a) Žena

b) Muž

2. Věk

.....

3. V jakém jste ročníku?

.....

4. Jakou školu studujete?

.....

5. Na stupnici od 1-5 vyznačte, které hodnoty jsou pro Vás důležité. (1 nejméně / 5 nejvíce)

Zdraví 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Přátelství 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Rodina 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Zájmy, koníčky 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Užívat si života 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Partnerský vzat 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Životní prostředí, ekologie 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Peníze	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Úspěch v zaměstnání	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Vzdělání	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Založit rodinu, mít děti	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Láska	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Spravedlnost	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Fyzická krása	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Pomoc druhým, charita	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Mít uznání vrstevníků	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Náboženství	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Svoboda	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Osobní rozvoj	1 – 2 – 3 – 4 – 5
Moc, vliv	1 – 2 – 3 – 4 – 5

6. Co si představíš pod pojmem šťastný život?

a) Spokojená rodina	b) Zdraví, dobrý fyzický stav
c) Vzdělání, seberozvoj	d) Kariéra, úspěch v práci, dostatek peněz
e) Přátelé	f) Jiné .....

7. Kdo je pro tebe v životě nejdůležitější?

a) Rodiče	b) Přítel, přítelkyně
c) Sourozenec	d) Kamarád/ kamarádka
e) Jiné	

8. Když bys vyhrál milion korun, jak s penězi naložíš?

a) Rodina	b) Charita, věnovat peníze potřebným
c) Zábava, cestování	d) Investice, spoření
e) Jiné	